

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma / varhaiskasvatus

Kati Kunnaala

RUNOSTA PUHETTA – AVAIMIA 3 – 6-VUOTIAAN LAPSEN KIELENKEHI-
TYKSEEN JA VUOROVAIKUTUKSEEN VANHEMMAN TAI KASVATTAJAN
KANSSA

Opinnäytetyö 2012

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

KUNNAALA, KATI

Runosta puhetta – Avaimia 3 – 6-vuotiaan lapsen kielenkehitykseen vanhemman tai kasvattajan kanssa

Opinnäytetyö

41 sivua + 19 liitesivua

Työn ohjaaja

Lehtori Heli Paaso

Toimeksiantaja

Kymi Care

Marraskuu 2012

Avainsanat

kielen kehitys, runot, vuorovaikutus, varhaiskasvatus

Opinnäytetyö koostuu kirjoittajan itse kuvittamasta ja kirjoittamasta lasten runokirjasta, sekä teoriaosuudesta. Opinnäytetyön tavoitteena on luoda parempaa vuorovaikutusta vanhemman tai kasvattajan ja lapsen välille ja tasata kielen kehityksen eroja 3 – 6-vuotiailla lapsilla.

Opinnäytetyö on laadullinen työ, jossa on käytetty sisällön analyysiä. Runojen lauserakenteita ja sijamuotoja on tarkasteltu, kuten myös runojen aiheita ja kuvitusta. Tautatyönä on etsitty laajasti jo olemassa olevaa teoretietoa lapsen ja aikuisen välisestä vuorovaikutuksesta ja lapsen kielen kehityksestä. Kirjassa on vanhemmalle tai kasvattajalle ohje kirjan käytöstä.

Johtopäätöksenä voi sanoa, että jostain syystä, kun kirjoitetaan yli kolmevuotiaiden vuorovaikutuksesta, termi onkin vaihtunut lähes poikkeuksetta pedagogiikaksi. Olisi tärkeää kiinnittää huomiota 3 – 6-vuotiaiden ja vanhemman tai kasvattajan väliseen vuorovaikutukseen, jotta pystytään varmistamaan lapsen kielen kehityksen oikea suunta.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Care

KUNNAALA, KATI

Poems to speak - Keys to 3 – 6-years old child language development and interaction with a parent or an educator

Bachelor's Thesis

41 pages + 19 pages of appendices

Supervisor

Heli Paaso, Senior Lecturer

Commissioned by

Kymi Care

November 2012

Keywords

language development, poems, interaction, early childhood education

This study contains children`s poem book written and illustrated by myself as well as a part of theory. This study aims to create a better interaction between a parents or an educator and a child as well as and to even the differences in language development in ages of 3 – 6.

This study is a qualitative work where contents analysis has been used. The structure of language has been checked as well as themes and illustration of the poems. Information considering interaction between a child and an adult and children`s language development has been searched as a background work. In the book there is a guideline for parents or educator on how to use the book.

As a conclusion, it can be said that in some reason when it is a question of the interaction over 3-year-old children, the term has been changed into pedagogy without any exception. Therefore it is necessary to pay attention to the interaction between 3 – 6-year-old children and their parents or an educator so that the the right direction to the child`s language development would be secured.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	KIELEN KEHITYS VUOROVAIKUTUKSESSA VANHEMMAN KANSSA	7
	2.1 Vanhemman ja lapsen hyvän vuorovaikutuksen merkitys varhaislapsuudessa	8
	2.2 Miksi oikeanlainen vuorovaikutus on välttämätöntä kielen kehitykselle?	9
	2.3 Kaksikielisten lasten kielen kehitys	10
3	LAPSEN KIELEN JA KOMMUNIKOINTITAITOJEN KEHITYS	11
	3.1 Lapsen kielen kehityksen vaiheet	12
	3.2 Sanaluokkien kehittyminen ja jakautuminen	13
	3.3 Taivutusmuodot	14
	3.3.1 Taivutusmuotojen hallinnan kehittyminen 2 – 3-vuotiailla	14
	3.3.2 Taivutusmuotojen hallinnan kehittyminen 4 – 6-vuotiailla	14
	3.4 Metalingvististen taitojen kehittyminen alle kouluikäisillä	15
4	RUNO ON LAPSEN PARAS LELU	16
	4.1 Runon historia Suomessa -lyhyt oppimäärä	17
	4.1.1 Vanhan kansan loruperinne	17
	4.1.2 Lastenrunon aikamatka Topeliuksesta Korolaiseen	17
	4.2 Elvytetyt ja uudistetut runojen lajit nyky-Suomessa	18
5	KUINKA TÄTI TATTARIN TAIKAKASSI SYNTYI?	19
6	TÄTI TATTARIN TAIKAKASSI – RUNOJEN SISÄLLÖN TARKASTELUA	20
	6.1 Runojen aiheet	21
	6.2 Verbit, substantiivit ja adjektiivit	24
	6.2.1 Verbien taivutusmuodoista.	24
	6.2.2 Substantiivien tarkastelua	26
	6.2.3 Adjektiivien tarkastelua	27
	6.2.4 Runojen murre-, laina- ja uudissanat	28
	6.3 Runojen rytmistä ja rakenteesta	29

6.4 Kirjan kuvituksen analyysi	30
6.4.1 Lastenkirjallisuus kuvataidekasvatuksen välineenä	31
6.4.2 Onko kuvitus aina välttämätön?	32
6.4.3 Runokirjan kuvien paras anti ja kehittämisen kohteet	32
6.4.4 Kuvakirjojen luokittelua	36
7 POHDINTA	37
7.1 Tutkimustulosten tarkastelua	38
7.2 Tutkimuksen arviointia	39
7.3 Tutkimuksen merkitys, luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet	39
7.4 Loppusanat	40
LÄHTEET	42
LIITTEET	
Liite 1. Kirjan runot	
Liite 2. Ohje vanhemmille tai kasvattajalle kirjan käytöstä	

1 JOHDANTO

Vuorovaikutustaitojen merkitys kulttuurissamme on kasvanut viime vuosina. Menneinä vuosikymmeninä keskustelua ja omien mielipiteiden ilmaisua ei pidetty tärkeänä tai edes suotavana – pienen lapsen mielipiteiden kuuntelemisesta puhumattakaan. Viivästynyt kielen kehitys ja muut puheeseen ja kieleen liittyvät ongelmat ovat lisääntyneet viime vuosina. Tällaisia ongelmia pystytään hyvin ennaltaehkäisemään ja olisikin tärkeää tukea lapsen kielen kehitystä systemaattisesti alusta alkaen. Tavoitteena varhaislapsuuden systemaattiselle kielelliselle harjoittelulle lorujen, rallatuksien ja kielleikkien avulla on lapsi, joka osaa ottaa kantaa asioihin, osallistuu innokkaasti ja jonka identiteetti on vakaalla pohjalla. Päiväkodissa kyllä kiinnitetään puheen ja kielen kehitykseen paljonkin huomiota. (Hakamo 2011, 6 – 7.) Onko vastuu lapsen kielellisen kehityksen tukemisesta siirtynyt paljolti päiväkodin kasvatuksen varaan?

On siis huomattu, että lapsi tarvitsee riittävät kielelliset taidot itsensä ilmaisemiseen, mutta myös puolustaakseen oikeuksiaan. (Koppinen, Lyytinen & Puttonen 1989, 25.) Asiantuntijoiden mukaan erinomainen ratkaisu lapsen niin kielellisiin, kuin yleistyneisiin mielenterveysongelmiin lapsen vanhemmille on: olkaa enemmän lastenne kanssa! Paras lääke tähän olisi niinkin yksinkertainen asia, kuin kuvakirja. Kuvakirja on maailman paras väline yhteiseen, vahvaan hetkeen lapsen kanssa. Lapsen voi ottaa ihan viereen, tuntea hänen hiustensa tuoksun, katsella naurettavan pikkuruisia varpaita, tuntea yhteenkuuluvuutta ja sukeltaa yhdessä kirjan turvalliseen maailmaan. (Majaluoma 2001, 22.)

Olen kyllä tiennyt, että on ensisijaisen tärkeää lukea lapselle. En kuitenkaan täysin ole sisäistänyt, kuinka moni asia voi helpottaa – tai mennä vikaan, jos lapsen kielellinen kehitys on jostain syystä jäänyt puutteelliseksi. Lähtökohtana tälle opinnäytetyölle oli äitiyslomalla kirjoittamani lastenrunot, halu oppia kirjoittamisesta lisää, halu tehdä kirja tekstistäni ja toive sisäistää uusin tieto lapsen kielen kehityksestä sekä keinoista, joilla siihen voi positiivisesti vaikuttaa.

Tämä opinnäytetyö on kaksiosainen. Toinen osa on toiminnallinen: lapsille suunnattu kuvitettu runokirja, jossa pääasiassa eläinhahmojen kautta seurataan vuodenaikojen kulkua. Runoissa on iloa, haikeutta ja jopa kuoleman lähestymistä käsitellään. Kirjoitin kirjan runot ollessani äitiyslomalla kuopukseni synnyttyä. Kuvitus syntyi myöhemmin, yli puolentoista vuoden aikana. Kirjan tekeminen on ollut jo tähän asti innos-

tava projekti, jonka aikana olen oppinut ja opin edelleen paljon myös kirjoittamisesta, kuvittamisesta ja kirjan tekemisestä yleensä. Opinnäytetyön toisessa osassa, tässä teoreettisessa pohdinnassa, tutkin kuinka runoissani on käytetty lauseenrakenteita ja eri sijamuotoja. Tutkin myös runojen rytmiä, sitä kuinka runojen rytmi edistää lapsen rytmittajun ja muistin kehitystä. Analysoin kuvitettujen runojeni aiheita. Pilkon runoja pienempiin osiin, substantiivit, verbit ja adjektiivit ansaitsevat oman pienen analyysin. Otan selvää, mitä runotyyppejä omissa runoissani esiintyy ja onko runoissa nähtävissä samoja tyylejä kuin tunnettujen lastenrunoilijoiden runoissa. Kielen tutkimisen ohella pohdin kuvitusta: onko kuvissa liikettä, onko kuvien ja tekstin välillä ristiriitoja vai tukevatko kuvat tekstiä sopivassa suhteessa. Tämä teoreettinen pohdinta ja sisällön analyysi antaa minulle eväitä lapsen kielellisestä kehityksestä, runojen ja kuvien merkityksestä lapsen kehitykselle ja lapsen ja vanhemmanvälisen vuorovaikutussuhteen syntymisestä sekä vahvistumisesta. Teen kirjan käytöstä ohjeen vanhemmille ja muille jotka lasta kasvattavat. Näin kirjaa voi hyödyntää monipuolisesti: esimerkiksi kuvia voi käyttää yksinään kerrontakortteina.

Opinnäytetyöni tavoitteena on luoda parempaa vuorovaikutusta vanhemman tai kasvattajan ja lapsen välille ja tasata kielen kehityksen eroja 3 – 6-vuotiailla lapsilla ennen kouluikää: luoda runosta puhetta! Tällä opinnäytetyöllä toivon löytäväni myös uutta tietoa. Harjoittelujaksollani päiväkodissa, integroiduissa ryhmissä (Integroitu tarkoittaa tässä tapauksessa ryhmää, jossa tehostetun ja erityisen tuen lapsien lisäksi on tukilapsia), pystyn havainnoimaan runojen ja lorujen tehoa lasten kielenkehitykseen myös käytännössä. Vaikka en aiokaan opinnäytetyöni rajaamisen vuoksi varsinaista tutkimusta kentällä tehdä, saanen arvokkaita käytännön havaintoja sieltä tämän teoreettisen tarkastelun tueksi.

2 KIELEN KEHITYS VUOROVAIKUTUKSESSA VANHEMMAN KANSSA

Äidinkieli opitaan vuorovaikutuksessa. Perheen jäsenet tarjoavat ”oppitunteja” pienelle lapselle kohdussa, kehdossa, sylissä, kaupassa, leikin ja lukuhetkien aikana, usein aivan huomaamattaan. Kaikki varhaiset kokemukset läheissuhteissa auttavat muodostamaan hyvän kasvualustan myöhemmälle puhekielen kehitykselle. Suomalaisten lasten kielen kehityskulku etenee soljuvasti varhaislapsuudesta kouluikään sanataivutus-

ten hallinnan ja kasvavan kielellisen tietoisuuden kautta kohti lukutaidon omaksumista. (Hautamäki 2010, 60 – 61.)

2.1 Vanhemman ja lapsen hyvän vuorovaikutuksen merkitys varhaislapsuudessa

Vanhemman ja lapsen vuorovaikutus on kaikkein tärkein asia lapsen kielenkehityksen kannalta. Päiväkoti tai erilaiset terapiat eivät pysty korvaamaan kuin pienen osan siitä, mitä oma vanhempi pystyy tarjoamaan lapselleen olemalla vuorovaikutuksessa häneen. Jos vanhemmat tarjoavat viikoittain vain lyhyen ”laatuajan” lapselleen, se ei nykytiedon valossa ole lainkaan riittävää lapsen kehityksen ja itsetunnon kannalta. (Laakso 1999.) Tutkimukset, jotka ovat selvittäneet ääneen lukemisen laatua, osoittavat keskusteleavan vuorovaikutuksen äärimmäisen kriittiseksi tekijäksi lapsen kielellisten taitojen kehittäjänä. Kun aikuinen tukee lapsen ymmärrystä ja tulkintaa luettavasta tekstistä niin, että se liittyy tapahtumat lapsen omaan maailmaan, tukee lukuhetki parhaalla mahdollisella tavalla vuorovaikutusta. Esimerkiksi näin: ”Tässähän on korvakoira. Oletko sinä nähnyt koiraa jolla on tuollaiset korvat? Milloin, minkä värinen se oli?” Aikuisen, ja myös lapsen, lukemisen aikana tekemät kysymykset ja vastaukset ohjaavat lukukokemusta lapsen kehityksen sen hetkisellem tasolle. (Hakamo 2011, 61.)

Yhdysvalloissa 1960-luvun lopulla kehitetty Theraplay-vuorovaikutusterapia auttaa vanhempia luomaan lapsen terveelle kehitykselle välttämättömän turvallisen kiintymyssuhteen. Tämä tapahtuu jäljittelemällä lapsi-vanhempisuhdetta, antamalla lapselle niitä kokemuksia, joita vauva saa hänen ja vanhempien luonnollisessa suhteessa. Vanhemmathan kuiskuttelevat vauvalle hassuja juttuja, ihastelevat hänen pieniä sormia ja varpaitaan, kylvettävät ja voitelevat vauvan. He laulavat vauvalle ja puhuvat hänelle lapsenkieltä. He pitävät vauvasta hyvää huolta, suojelevat häntä ja estävät pahat asiat. He määrittelevät vauvan ajankäyttöä, ihmissuhteita ja rajoja, mutta myös kannustavat vauvaa kehittymään ja nauttimaan kasvamisen tuomista uusista haasteista. (Jernberg & Booth 2003, 29, 38 – 39.)

Therapley-menetelmässä ajatellaan, että vanhempien tulisi olla luotettavia ja ennustettavia. Vanhempien tulisi tarjota lapselle riittävästi jännitystä, yllätyksiä ja virikkeitä pitääkseen lapsen valppaana ja vuorovaikutuksessa. Vanhemmilta tulisi saada riittävästi hoivaa: he rauhoittavat, tyynnyttävät ja lohduttavat lasta. Vanhemmat myös rohkaisevat lasta kehittymään ja ponnistelemaan sopivasti ja hiljalleen itsenäistymään. (Jernberg & Booth 2003, 40 – 41.)

Fyysinen kosketus on mittaamattoman tärkeää vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksessa. Theraplay-menetelmässä ajatellaan kosketuksen tekevän lapsen tietoiseksi omasta kehostaan ja sen arvosta. Kosketus kehittää lapsen itseyyttä sekä kehittää kykyä olla vuorovaikutuksessa muihin ihmisiin. Nykyään ihmiset ovat tulleet varovaisiksi lasten fyysisen ja seksuaalisen hyväksikäytön yleistyttyä. Theraplay -terapia nostaa esille tärkeitä ajatuksia kosketuksesta: se on lapselle elintärkeää, eikä siitä saa luopua nykyisten pelkojen vuoksi. Kosketus on aivan perustavaa laatua oleva asia vuorovaikutukselle: ensin se mahdollistaa eloon jäämisen ja sitten tekee elämän merkitykselliseksi. (Jernberg & Booth 2003, 63.)

Oikeastaan runojen lukuhetken järjestäminen lapselle on tavallaan sovellettua Theraplay-terapiaa. Samalla tavalla lapsi on lähellä läheistä aikuista. Hänen sormiaan tai varpaitaan saatetaan laskea loruleikin sanojen mukaan. Lapselle tarjotaan yllätyksiä, jännitystä ja virikkeitä runojen muodossa.

2.2 Miksi oikeanlainen vuorovaikutus on välttämätöntä kielen kehitykselle?

Puhumisen oppiminen on lopun perin sen oppimista, kuinka muiden ihmisten kanssa oikein ollaan. Kielen avulla voimme tervehtiä, kiittää, pyytää anteeksi, ilahduttaa osoittamme välittämistä – tai haavoitamme. Yksi kielen oppimisen lähtökohta voisi siis olla ihminen ajattelevana, tahtovana ja tuntevana yksilönä vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Varhaiset vuorovaikutustilanteiden kokemukset vaikuttavat suunnattomasti lapsen myöhemmin kehittyviin sosiaalisiin taitoihin ja sosiaalis-emotionaaliseen toimintaan. Lapsen kokemukset saattavat ennustaa lapsen kognitiivista kehitystä: ajattelua, puhetta ja ymmärtämistä. Kokemusten vaikutus ulottuu jopa lapsen vasta kehittyvään persoonallisuuteen ja muovautumassa olevaan temperamenttiin. (Hakamo 2011, 12.)

Lapsen esikielelliset viestintätaidot: eleaviestintä, esittävä leikki sekä lapsen kyky jakaa tarkkaavuuttaan esineisiin ja tapahtumiin toisen ihmisen kanssa yhdessä ennustavat lapsen kielellisen kehittymisen aikataulua. Nämä esikielelliset taidot ovat suoraan riippuvaisia lapsuusvuosien vuorovaikutussuhteista eli siitä, kuinka vanhemmat ovat eläneet mukana lapsen rinnalla jakamassa hänen arkeaan ja arjen tärkeitä asioita. Lapsen kokemus laadukkaasta vuorovaikutuksesta luo pohjan turvallisten kiintymyssuhteiden syntymiselle. Turvattomassa kiintymyssuhteessa lapsen läheiset ihmiset eivät ole emotionaalisesti lapsen lähellä. Lapsi ei hae läheisyyttä tai turvaa vanhemmistaan

ja saattaa jopa vältellä sitä. Turvattomuudesta kärsivä lapsi saa usein negatiivisia tunteenpurkauksia ja käyttäytyy aggressiivisesti. Hän ei kykene tunnistamaan tunteita, nimeämään niitä eikä keskustelemaan toiminnastaan. Tässä on aasinsilta vanhempien ja lapsen vähäisen yhdessäolon ja kielellisen kehityksen ongelmien välillä. Kielellinen vuorovaikutus vanhempien ja lapsen välillä luo vankan pohjan viestinnän perustaidoille, tunne-elämälle ja itsetunnon kehittymiselle. Kaikkien vanhempien tulisi tiedostaa, miten yhteisen ajan puute voi hidastaa ja heikentää lapsen kielellisten ja sosiaalisten taitojen positiivista rakentumista. (Hakamo 2011, 12 – 13.)

Sosiaaliset taidot muodostuvat niin kielellisistä kuin ei-kielellisistä taidoista. Sosiaalisten taitojen kehittymisen lähtökohtana ovat aina lapsen varhaiset vuorovaikutus- ja tunnekokemukset läheisten ihmisten kanssa. Jo päivähoito-ikäiset lapset tekevät havaintoja ja huomaavat, jos joku käyttäytyy sosiaalisesti poikkeavasti. Kouluiässä viimeistään alkavat lasten keskustelutaidot vaikuttaa siihen, kuinka suosittuja he ovat. Kielelliset vaikeudet tekevät lapsesta usein niukan aloitteen tekijän ja hänelle saattaa jäädä leikissä passiivinen osa. Kielen kehityksen ollessa puutteellinen, lapsi ei osaa arvioida oikein sosiaalisia tilanteita. Hän saattaa aivan huomaamattaan keskeyttää toisten leikin tai keskustelun. (Siiskonen, Aro, Ahonen & Ketonen 2003, 256, 260, 261.) Tämä voi johtaa helposti lapsen kiusaamiseen ja syrjimiseen, ja lasta hoitavat aikuiset joutuvat toistuvasti puuttumaan lapsen ei toivottuun käytökseen, mikä voi osaltaan alkaa murentaa lapsen kehittyvää itsetuntoa.

Marjatta Kalliala kirjoittaa kirjassaan ”Kato mua” (2008), että täytyykö iloisempaan, välittömämpään ja yksilöllisempään vuorovaikutukseen pyrkivän työntekijän rikkoa päiväkotityössään kirjoittamattomia sääntöjä aikuisen roolia ja sen rajoja koskevien kysymysten kanssa. Sopsisiko vanhemman ja lapsen välinen suhde jäljiteltäväksi päiväkodissakin, vai häviääkö ammatillisuus jos vuorovaikutussuhde perustuu kiintymykseen, hoivaan ja läheisyyteen. Hoivaajan ja pedagogin roolien onnistuneesta yhdistymisestä tässä olisi siis kysymys. (Kalliala 2008, 35.)

2.3 Kaksikielisten lasten kielen kehitys

Lapsen kielenkehityksen häiriintymättömälle kehitykselle olisi hyväksi, jos lapsi saisi suullisen ja kirjallisen viestintätaidon omalla äidinkielellään ennen kuin hänelle opetetaan vastaavia taitoja vieraalla kielellä. Kaksikielinen lapsi on haastavan tilanteen edessä, kun hänen pitäisi hallita ympäristöään kahdella kielellä. Ensikielen tulisi kehit-

tyä sellaiseksi, että lapsen kielellinen ajattelu mahdollistuu. Vasta tämän jälkeen voidaan olettaa, että myös toinen kieli alkaa kehittyä vastaavasti ja kaksikielisyyden myönteiset vaikutukset saadaan esille. Jos perheessä puhutaan kahta kieltä, tulisi molempien vanhempien puhua systemaattisesti omaa kieltään joka tilanteessa eikä vaihdella kielestä toiseen. Molempien kielten arvostaminen on myös erittäin tärkeää. Vanhempien keskinäinen puhekieli olisi hyvä olla enemmistökieli, mutta lähinnä silloin jos molemmat osaavat sitä hyvin. (Hakamo 2011, 19 – 21.)

Maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla tulisi muistaa, että äidinkieli toimii ajattelun ja tunteen kielenä ja on kaiken oppimisen perusta. Vanhempien kanssa tulisi sopia, että kotona käytäisiin lapsen omalla äidinkielellä läpi käsitteitä, joita päiväkodissa on harjoiteltu. (Nurmilaakso & Välimäki 2007, 89.) Kieli ei ole vain käytännöllinen taito. Kielellä on paljon muitakin tehtäviä: itsensä ilmaiseminen, maailman jäsentäminen ja identiteetin tuottaminen. (Hakamo 2011, 21.)

Kaksi- tai monikielisyyttä ei tulisi pitää itsestänselvyytenä vain siksi, koska kotona puhutaan useampia kieliä, vaan sen eteen pitää tehdä lujasti töitä ja hankkia tietoa. Vanhempien pitäisi olla taitavia kielenkäyttäjiä ja välttää puhumasta puolikielisesti keskenään esimerkiksi englannin kielellä. (Hakamo 2011, 21.) Uskoisin, että tiedon puute on syynä siihen, että koulutustasosta riippumatta kahden kielen perheissä sorruutaan tekemään lapsen kannalta virheellisiä ratkaisuja valittaessa vanhempien keskinäistä kieltä tai lapselle puhuttavaa kieltä. Jos vanhempi puhuu vauvalle lepertely- ja hellittelykielenä muuta kuin äidinkieltään sen vuoksi ettei syystä tai toisesta pidä sitä lapselleen edullisena, ollaan mielestäni väärillä teillä. Äidinkieli on tunteen ja ajattelun kieli. Se on myös lapsen ja vanhemman yhteinen kieli ja tie omaan kulttuuriin ja historiaan.

3 LAPSEN KIELEN JA KOMMUNIKOINTITAITOJEN KEHITYS

Piagen mukaan lapsen puheen ja kielen kehitys on tärkeä osa lapsen kokonaiskehitystä, eli hänen motorista, sensorista ja kognitiivista kehitystään. Lapsi opettelee äidinkieleensä kuuluvia äänneitä kuuntelemalla, katselemalla ja matkimalla ympäristöstä tulevia malleja. Tämän harjoittelun myötä hän oppii tuntemaan ja kuulemaan puheliikkeensä. Kielen äänneiden tuottamisen kehitystä voidaan siis tältä pohjalta tarkastella sensomotoris-auditiivisesta näkökulmasta. Fonologinen ja äänteellinen kehitys tapahtuvat yhdessä ja fonologiseen kehitykseen kuuluvien vokaalien ja konsonanttien op-

pimisen lisäksi omaksutaan muut äänneoppiin kuuluvat yksiköt ja säännöt. (Hakamo 2011, 23.)

3.1 Lapsen kielen kehityksen vaiheet

Tampereen yliopiston professori Klaus Laalo tekee parhaillaan tutkimusta lapsen kieliopin varhaisvaiheista. Laalon mukaan morfosyntaksi kehittyy, kun riittävän paljon erilaisina kokonaisuuksina opitaan sanamuotoja. Morfosyntaksissa on siis kysymys siitä, miten muoto- ja lauseoppi pelaavat yhteen: millaisia muotoja minkäkinlaisista sanoista käytetään missäkin lauseasemassa. Laalon mukaan kielen järjestelmän kehitys alkaa, kun lapsi oppii käyttämään taivutusmuotoja aluksi suppeiden muotosarjojen, niin sanottujen miniparadigmojen (miniparadigma = sanamuotojen sarja varhaiskieliopin vaiheessa) avulla. (Laalo 2012.)

Lapsen kielellinen kehitys voidaan jakaa eri vaiheisiin monilla eri tavoilla. Jaotteluperusteina voivat olla äänteelliset, syntaktiset tai sitten ne voivat perustua lapsen oppimien sanojen määrään eri ikä- ja kehitysvaiheissa. Morfologisessa kehityksessä voidaan nähdä kolme selkeää vaihetta. Näistä ensimmäinen on esikielioppi eli esimorfologia., jolloin lapsi käyttää yksisanaisia ilmauksia ilman taivutusmuotoja. Suosituin sanamuoto esimorfologiavaihetta läpikäyvällä lapsella on yksikön nominatiivi, esimerkiksi ”auto”. Kun lapselle alkaa kertyä laajemmin sanamuotoja, hän näiden muotojen yhtäläisyyksien ja erojen muotojen välisiä suhteita, joiden varassa kielinainesten prosessointi pääsee hyvään vauhtiin. Lapsi alkaa käyttää useampisanaisia lauseita. Kolmannessa vaiheessa, eli kieliopin ja morfologian jäsentymisvaiheessa lapsi on oppinut ensikielensä morfologian pääpiirteet; verbintaivutus, nimitaivutus ja sananmuodostus ovat alkaneet jo hyvin jäsentyä omiksi alajärjestelmikseen. Lapsi käyttää tässä jäsentymisvaiheessa tendenssi vokaalivartaloita, esimerkiksi poika 2;9 partakonea, tyttö 2;9 näkeä. (Laalo 2011, 20 – 23.)

Sanojen rytmi ja paino ovat tärkeitä lapsen kielen kehityksen alkumetreillä ja vielä myöhemminkin. Trokeisuustendenssi ilmenee kaksisanavaiheessa olevilla lapsilla hyvin selkeästi. Suomen kielessä pääpaino asettuu sanan ensimmäiselle tavulle, esimerkiksi: ”kaatuu”. Kalevalamitassa säkeet koostuvat nelipolvisista trokeista, sekä kaksitavuistumistendenssistä ja kieleemme trokeiset muodot luontuvatkin erinomaisesti. (Laalo 2011, 29 – 30.) Kalevalarunojen lukeminen kaksitavuvaiheessa olevalle lapselle voisi hyvinkin tuoda hauskoja oivalluksia taaperolle. Oma kuopukseni ”puhui” jo

ennen tunnistettavien lauseiden syntyä lapsenkielisiä trokeelauseita. Hän otti kirjan käteen ja alkoi ”lukea” trokeelauseita. Tytölle on luettu ja lausuttu runoja syntymästä asti ja sen kuuli selvästi tuossa hausassa kehitysvaiheessa.

3.2 Sanaluokkien kehittyminen ja jakautuminen

Vauvaiässä lapsi käyttää ilmaisukeinoina olemuskieltä eli ilmeitä, eleitä, toimintoja ja äänenpainoja. Vauvan jokeltelu muuttuu vähitellen vivahteikkaammaksi. Ensin yksittäisiksi tavuiksi ja vähitellen myös sanoiksi. 1 – 2-vuoden iässä lapsen sanasto alkaa vauhdikkaasti karttua ja lapsi yhdistelee sanoista vähitellen lauseita. (Martikainen 2007, 8.) Ensimmäisten kymmenen sanan omaksuminen on hidas prosessi. Prosessin lähtiessä alkuun, sanojen oppiminen nopeutuu. Aluksi lapsi oppii yhdestä kolmeen sanaa kuukaudessa. Vuoden ikäisenä lapsi osaa yleensä noin kolme ja puoli sanaa, vuoden ja kahden kuukauden iässä jo kymmenen sanaa, puolitoistavuotiaana 34 sanaa ja kahden vanhana käyttöön on otettu huimat 269 sanaa. (Silven 2002, 14.)

Lapsen ensimmäiset lauseet muodostuvat verbeistä ja substantiiveista. Tällaisia lauseita lapsi alkaa muodostaa vähän ennen kahden vuoden ikää. (Hakamo 2011, 14). Lapsen ensimmäiset lauseet ovat sähkösanomatyyllisiä, jolloin niistä puuttuvat sijapäätteet, konjunktiot, prepositiot ja monet muut kieliopilliset elementit. Sanojen malli on tyyppillistä siirryttäessä yksisanaisista ilmaisuista kahden sanan lauseisiin: kukka tuolla tai äiti tässä. Lapsen varhaisista lauseista kaksi kolmasosaa ilmaisevat nimeämistä, toimintaa, esineiden ominaispiirteitä tai omistusta esimerkkeinä: iso auto, äidin sukka ja isi ajaa. (Lyytinen 199, 112 – 113.)

Kolmevuotiaana lapsen ilmaisuissa esiintyy jo apuverbejä, erilaisia aikamuotoja ja verbin taivuttamista eri persoonissa. Adjektiivien komparatiivimuotoja kolmevuotiaat osaavat käyttää jo hyvin, mutta superlatiivimuotojen hallinta kehittyy vasta lähempänä neljän vuoden ikää. Lapset toisaalta osaavat hyvin etsiä ilmaisuja joilla saavat asiansa esitetyksi. He saattavat sanoa: kaikista lyhyempi tai enemmän rumempi. Lapsen kysymyksissä esiintyy kysymyssanan lisäksi toinenkin pronomini: Kuka tämä on? Lapsi pystyy myös vastaamaan kysymyksiin, joissa objektina on kysymyssana: Mitä sinä näet? (Lyytinen, Korhokangas & Lyytinen 1998, 116.)

Viisivuotiaana lapsen puheessa esiintyy eri sanaluokkien sanoja lähes samaan tapaan kuin aikuisten arkipuheessa. Tämänikäiset osaavat jo käyttää kaikkia adjektiivien ver-

tailuasteita sekä myös kielessämme harvemmin esiintyviä sijamuotoja. Verbien taivutus subjektin luvun mukaan ei persoonissa ei enää tuota vaikeuksia sekään. (Lyytinen ym. 1998, 117.)

3.3 Taivutusmuodot

Taivutusmuotojen omaksuminen etenee askel askeleelta, eikä kaikkia muotoja voi oppia hallitsemaan samanaikaisesti. Taivutusmuotoja tuottaakseen on ymmärrettävä niitä. Jos havainnoi lapsia, jotka käyttävät vasta kahden perusmuotoisen sanan lauseita, voi tarkkaavainen nähdä merkkejä ensimmäisten taivutusmuotojen ymmärtämisestä. Lapsi voi sanoa lelua kaappiin laittaessaan tai sitä kaapista ottaessaan ”kaappi laittaa” tai ”auto kaappi”. Tällainen ilmaisujen tulkinta toiminnallisissa tilanneyhteyksissään viittaisi sisäpaikallissijojen ymmärtämiseen, vaikka lapset eivät näitä muotoja aivan vielä osaa tuoda puheeseensa. Taivutusmuotojen omaksuminen on kaikkein nopeinta noin 2 – 4 vuoden iässä. (Lyytinen, Korkiakangas & Lyytinen 1998, 114.)

3.3.1 Taivutusmuotojen hallinnan kehittyminen 2 – 3-vuotiailla

Jos kaksi – kolmevuotiaiden puheessa vilisee käsillä olevaa aikaa ”nyt Anssi syö” tai tulevaa tapahtumaa ”kohta mennään ulos”, niin vuotta tai kahta vanhemmat lapset osaavat kertoa oikein mennyttä aikaa kuvaavia määreitä ja kuvailemaan esimerkiksi edelliskesän tapahtumia. Ajallisten määreiden sekoittuminen on vielä kuitenkin yleistä ”huomenna minä juoksin”. (Koppinen, Lyytinen, Rausku & Puttonen 1989, 56).

Kolmannen ikävuoden loppupuolella lapset alkavat käyttää esineiden paikkaa ja sijaintia osoittavia määreitä puheessaan. Pallo voi olla pöydän päällä tai lelu olla patterin takana. Varhaiset adjektiivit lapsen puheessa ilmentävät useimmiten ääripäitä. Jokin asia on iso tai pieni, tai lapsi on tuhma tai kiltti. Adjektiivissa perusmuodot hallitsevat ensin, ennen kuin lapsi oppii vertailemaan: joku on hyvämpi tai märkempi. Lapsi alkaa oppia päätteiden hallintaa sanavartaloiden taivutuksen vaikeudesta huolimatta. (Koppinen ym. 1989, 62 – 63.)

3.3.2 Taivutusmuotojen hallinnan kehittyminen 4 – 6-vuotiailla

Neljä – viisivuotiaiden puheessa sanaluokkien käyttö on vakiintunut. Viisivuotiaina lapset hallitsevat taivutusjärjestelmämme perusmuodot, mutta hienosäätöä, kuten

sääntöjen yhdistelyä ja poikkeuksien oppimista tapahtuu vielä kouluiässäkin. Tämän ikäiset lapset hallitsevat taivutusjärjestelmämme perusmuodot. Adjektiivien vertailumuodot ovat helppoja, ja harvinaisia sijamuotojakin osataan jo käyttää näppärästi. Puheessa on kiinnekohtia menneeseen ja tulevaan aikaan ja lapsi osaa kertoa tapahtumasta joka on ollut edellisessä. Verbin taivutus sujuu jo erinomaisesti, ja lapsi alkaa siirtyä itseohjaavuuteen toiminnassaan. Sitä tarvitaan, kun siirrytään koulumaailmaan. Taivutusmuotojen ja niiden käyttöä opastaviin sääntöjen sisäistäminen on kielessämme hyvin tärkeää. Taivutukset täytyy hallita ensin spontaanissa puheessa, ennen lukemisen ja kirjoittamisen oppimista. Jos taivutusmuotojen hallinta on horjuvaa, on hyvin usein odotettavissa ongelmia lukemisen ja kirjoittamisen perustaitojen oppimisessa ja siten myös muissa kouluaineissa. (Koppinen ym. 1989, 56, 63 – 64.)

3.4 Metalingvististen taitojen kehittyminen alle kouluikäisillä

Metalingvistisillä taidoilla tarkoitetaan lapsen tietoisuutta kielen muodoista ja rakenteista sekä sellaisista säännöistä, joiden mukaan kieltä käytetään erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Lapsi siis oppii käyttämään soveliaita sanoja oikeissa tilanteissa, ymmärtämään sananlaskuja ja huumoria kun hänen metalingvistiset taitonsa karttavat. Näitä taitoja tarvitaan luonnollisesti myös kirjoittamisen ja lukemisen oppimiseen. (Koppinen ym. 1989, 66.)

Metalingvististen taitojen kehittyminen kertoo hyvin lapsen kognitiivisen kehityksen kehittymisestä. Alle kouluikäinen lapsi pystyy harvemmin pitämään useita asioita samanaikaisesti mielessään. Hän lajittelee erivärisiä ja kokoisia palikoita vain joko värin tai koon mukaan. Sama tilanne on kielen käytössä. Jos lasta pyytää sanomaan pitkän sanan, hän saattaa sanoa ”juna”. (Koppinen ym. 1989, 66.)

Lapsen metalingvistisistä taidoista saadaan havaintoja kun tarkastellaan, miten lapsi korjaa puhettaan. Lapsi siis kuuntelee ja arvioi tarkasti tuottamiaan ilmaisuja. Erityisesti tämä näkyy tilanteissa, joissa lapsi huomaa, että esitetty viesti ei olekaan mennyt perille. Lapset alkavat korjata hiljalleen puheestaan lauserakenteita ja taivutuspäätteitä. 6 – 7 -vuotias lapsi pystyy jo hajauttamaan huomiotaan: hän tarkastelee asioita pysyen pitämään mielessään useita näkökohtia. Lapsi alkaa hahmottaa tiettyjen sanojen monimerkityksellisyyttä, että esimerkiksi adjektiiveilla voidaan kuvata sekä esineiden fyysisiä että ihmisten psykologisia ominaisuuksia. (Koppinen, ym. 1989, 66 – 67.) Aikuisten ja lasten yhteisten kielellisten leikkien on huomattu lisäävän lasten kiinnostus-

ta merkitysten erotteluun ja kielen monipuolisiin käyttömahdollisuuksiin. Tärkeäksi on havaittu myös, miten arkipäivän kasvatustilanteet käsitellään kielellisesti ja minkälaisiin vaihtoehtoisiin toimintakokeiluihin lasta kielen välityksellä voidaan ohjata. (Koppinen, ym. 1989, 66 – 67.)

4 RUNO ON LAPSEN PARAS LELU

”Maailman muuttumisesta huolimatta – tai sen takia – runo on yhä lapsen paras tavara: lelu joka ei kulu, lelu joka kasvaa lapsen mukana. Lelu jossa on henki – elävä kieli”. Näin osuvasti runosta kirjoittaa kirjailija, lasten runojen tekijä Tuula Korolainen kirjassa Kirjaseikkailu (2001). Lastenrunon aiheenvalinnan, tunnevirityksen ja kuvien käytön on lasta kiinnostaakseen oltava yksinkertaista, selkeää ja runollista. Lastenrunous onkin varsin vaikea kirjallisuuden laji, sillä lapsesta kyllä huomaa heti jos luettava runokirja ei ole riittävän kiinnostava. (Kirstinä 2011, 135.)

Runous on ihmiskunnan ikiaikaista sanallista perintöä, jonka voima on maaginen. Runon kieli on yhtä aikaa sekä alitajuista että tietoisista, niin alkukantaista kuin kehittyntä. Runo jättää runsaasti tilaa tulkinnoille, mutta sen muoto ja tyylikeinot ovat erittäin viimeisteltyjä. Runot voivat olla älyllisiä, tunteellisia tai aistimusvoimaisia ja ne keskustelevat lukijansa kanssa. Ne sysäävät jotain uudenlaista liikkeelle ihmisen mielessä ja tämä tapahtuu kielellisin keinoin.

Lapsille runoista on elämysten karttumisen lisäksi konkreettista hyötyä. Ne kehittävät suppeaa sarjamuistia ja rytmittäjua, jotka ovat yhteydessä luku- ja kirjoitustaidon oppimiseen. (Korolainen 2001, 97.) Äännehokemaisten ja äännteillä leikkivien runojen funktio on hakea kaikuja vauvan jokeltelusta. Lapsellisuudestaan huolimatta ne ovat tarpeellisia puheen ja myöhemmin lukemaan oppimisen kannalta, sillä ne auttavat lasta muun muassa tavurajojen hahmottamisessa. (Kirstinä 2011, 136.) Runo kohtaa lapsen rytmisyydessään sekä kuvallisuudessaan: ”Lapsi on sanojen ja kuvakielen metsästäjä, joka ajaa takaa uusia elämyksiä ja löytöjä.” Tämän vuoksi runojen lukeminen ja riimitely yhdessä lapsen kanssa ovat varhaisvuosien hieno yhdessä olemisen mahdollisuus. (Heinonen 2001, 7.)

4.1 Runon historia Suomessa - lyhyt oppimäärä

Kehtolauluilla, nukutus-, leikki-, leikitys-, ja leikinalkajaisrunoilla sekä ketjurunoilla on ollut ja on yhä varsin tärkeä tehtävä lapsen kehityksessä ja leikkikulttuurissa. (Kirstinä 2011, 136). Lapsen huviksi on aina laulettu ja loruiltu. Kehtolauluja ja -loruja käytettiin paljon ja niitä onkin huomattava osa lapsille tarkoitetuista laulu- ja loruperineestä. Viihdytysperinne on yhdistänyt lapsia ja aikuisia ja lorut ovat antaneet myös miehille mahdollisuuden olla lapsen lähellä aikana, jolloin lasten hoito oli naisten työtä. (Lipponen 2001, 86, 91.)

4.1.1 Vanhan kansan loruperinne

Puheopetusloruja on käytetty aiemmin hyvin paljon. Lapsen varhainen kehitys oli ennen vanhempien suuri ylpeyden aihe ja lapsilla lausutettiin monenlaisia r- ja s-harjoitteita. Suosittuja olivat myös äng-, h-, k-, p-, t-, m-, n-, ja v-äänteitä, sellaisia sanoja, joissa l ja r vuorottelivat sekä äänneyhdistelmiä lr, st, sk ja ks. Esimerkkinä voisi olla vaikkapa äng-harjoitusloru: Kengät, länget kangaspuut, hangella seistä hangottaa. Jo vanha kansa ymmärsi, että kotoiset puheharjoitukset valmensivat lasta tulevaa varten: lukemaan oppiminen helpottui selkeän ulosannin auttamana. (Lipponen 2001, 112 – 113.)

Ennen televisioita ja tietokoneita lapsille piti keksiä muunlaista viihdykettä. Kun mummo tai vaari, äiti tai isä loruilivat ja lauloivat vanhaan aikaan lapsille, oli se mitä parhaita vuorovaikutusta aikuisen ja lapsen välillä. Leluja ei ollut paljon ja viihdykkeeksi lapselle yhteiset loruhetket olivat mieluista viihdykettä. Nykyisin pidetään vauvoille kirjastoissa lorukylpyjä ja isommille lapsille satutunteja. Sieltä voisivat vanhemmatkin käydä kurkistamassa mallia kotoisille satu- ja loruhetkille.

4.1.2 Lastenrunon aikamatka Topeliuksesta Korolaiseen

1900-luvulla lapsille kirjoittivat runoja yleensä lähinnä opettajat opetustarkoituksiinsa. Suomenkielistä lastenrunoutta hallitsi maailmankatsomukseltaan uskonnollis-isänmaallinen, niin sanottu topeaalinen perinne, jota opettaja Immi Hellen otti tehtäväkseen siirtää lapsille runojensa välityksellä. (Kirstinä 2011, 135.) Vuonna 1956 ilmestyi Kirsi Kunnaksen Tiitiäisen satupuu, joka modernisoi lastenrunon. Satupuu vapautti suomalaisen lastenrunon tiukoista loppusointukaavoista ja säkeistörakenteista.

Satupuussa Kunnas ei rakenna eri poetiikkaa tai filosofiaa lapsille kirjoittaessaan, vaan Haitulan mikrokosmos ja loputtomuus, äärettömän pieni ja äärettömyys kohtaavat mielikuvituksessa ja runoudessa. Kirsi Kunnas kirjoitti ensimmäisenä runouttaan sekä lapsille, että aikuisille. Aiemmin lastenlyriikka oli herttaista, kasvatuksellista ja maailmankuvaltaan agraarista, jossa runo katsoi lasta ylhäältäpäin. Kunnaksen lajiuudistus sijoitti runon puhujan yhdessä kuulija-lukijan kanssa samalta tasolta ihmettelemään maailman menoa ja toi lastenlyriikkaan vapauttavaa huumoria ainaisen vakaavuuden sijaan. (Kirstinä 2011, 122, 133 – 135.)

Suomi on toki ollut 1800-luvulta asti vahva lastenrunon maa, mutta runouden arvostus on vaihdellut paljon eri vuosikymmeninä. Topeaalinen perinne jatkui vahvana aina 1950-luvulle asti, mutta 1960 ja 1970-luvuilla tapahtunut kasvatuksen ja lastenkirjallisuuden mullistus, ”lasten vapautusliike”, vähensi runokirjojen ilmestymistä radikaalisti. Runot ja lorut katosivat tyystin oppikirjoista ja aapisista ja runojen ulkoa opettelun perintö katosi. Maassamme kerkesi kasvaa useampia aikuispolvia, joilla ei ollut juuri lainkaan kontaktia lastenrunoon. Tuuli kääntyi onneksi 80-luvulla ja 90-luku olikin jo varsinainen lastenrunon vuosikymmen. Runous alkoi löytää paikkaansa uusiuutuvissa oppimateriaaleissa ja alakoulujen ja päiväkotien juhlissa alkoi näkyä liikuttavia runoesityksiä. (Korolainen 2001, 91 – 92.)

Lastenkirjallisuuden modernisoituminen näkyy myös lastenrunoudessa. Uusia runotyytlejä ovat esimerkiksi kauhulyriikka (esimerkiksi Korolainen), huvittavat henkilökuvat (Itkonen), kotoiset kohellusrunot ja reippaat vauvalorut (Huovi). Uudessa lastenrunoudessa aiheet liittyvät usein kaupunkielämään. On runoja päiväkodeista, alennusmyynneistä tai vaikkapa tavarataloista. Aivan uudenlaiset aiheet ovat syrjäyttäneet maaseutu ympäristön, jota aiemmin lastenrunoissa lähes yksinomaan kuvattiin. (Talvitiie 2006, 16.)

4.2 Elvytetyt ja uudistetut runojen lajit nyky-Suomessa

Nonsense tarkoittaa ”hölynpölyä, eli sanataidetta jossa pyritään pienestä leikillisyydestä aina mitä hurjimpaan surrealistisuuteen. (Revonkorpi 2003, 45.) Nonsensen juuret ovat anglosaksisissa, englantilaisissa lastenkamarirunoissa, joita Kirsi Kunnas uransa alkumetreillä suomensi – yhdessä joidenkin omien runojensa kanssa – Hanihiemon iloiseksi lippaaksi (1954). (Katajamäki 2011, 122.) Nonsense-runo omasta kirjastani voisi olla Kokkolintu koikkelehtaa: Kokkolintu koikkelehtaa / kuusen suuren

sivuitse. / Koivun kylki komahtaa, / sivuitsensa solahtaa. / Kolopuussa koipikenkä / kolmijalkaa kohti lennä. / Pitää ääntä kolakkaa, / harmittaa torakkaa solakkaa. Runossani ei ole tarkoitukseen olla mitään ”järkeä”. Tarkoitus on vain pitää hieman hauskaa kielen avulla ja juuri tähän nonsense pyrkii.

Muita runotyyppejä ovat esimerkiksi epigrammit ja faabelit, jotka ovat jo antiikista saakka tunnettuja humoristisen ja satiirisen runon lajeja. Kunnaksen mukaan nämä iältään heterogeeniselle yleisölle tarkoitettut runot ovat tarkoitettu ”ei liian pienille eikä liian isoille vaan niille, joilla on pippurimyly”. Epigrammeissa on antitenttinen, eli vastakohtainen rakenne (Kunnaksen Ville ja Valle). Faabelit taas ovat kertovia runoja, joita ovat myös saturunot tai runosadut. Roolirunot olivat 50-luvulla suosiossa olleita modernistien suosimia lajityyppejä. Kirsi Kunnaksen jalanjäljillä astelevat nykyrunoilijat suosivat runoissaan kielen rikkautta, kuvallisuutta, monimerkityksisyyttä, sanaleikkejä, homonymiaa, eli sanojen monimerkityksisyyttä, synonyymejä ja huumoria.

5 KUINKA TÄTI TATTARIN TAIKAKASSI SYNTYI?

Ajatus opinnäytetyöni aiheesta heräsi aika pian aloitettuani sosiaalialan opintoni. Halusin hyödyntää sen työn, jonka olin jo tehnyt lasten runokirjaa varten: kirjoitusprosessin ja aloittamani kuvitustyön. Mielestäni se, etten ollut tehnyt runoja ammattilaisen ”nahkoissa”, vaan äitinä, antoi runoille sellaista lämpöä ja keveyttä, jota ehkä myöhemmin, opintojen edettyä olisi niihin ollut vaikeaa saada. Halusin hyödyntää aiempia taitojani opintoihin ja tulevaan ammattiini sosionomina ja lastentarhanopettajana. Haluan toki myös jatkuvasti kehittää näitä taitojani, ja mikäpä olisi paremmin antanut siihen mahdollisuuden kuin tämäntyyppisen opinnäytetyön työstäminen. Suunnittelin jossain vaiheessa lisääväni runojen lisäksi kirjaan muutaman säveltämäni lastenlaulun, mutta hylkäsin ajatuksen. Runokirja on selkeästi nyt runokirja, laulujen aika on ehkä myöhemmin.

Kuvitusprosessi lähti käyntiin hitaasti. Onhan minulla kaksi pientä lasta ja maalausaikaa lähinnä iltaisin ja lasten ollessa päiväunilla. Katsoessani nyt valmiita kirjan kuvia näen kehityksen, joka kuvitustaidoissani on tapahtunut sen puolentoista vuoden aikana jonka kuvitustyöhön kaiken kaikkiaan käytin. Kuvitus oli täysin valmis huhtikuussa 2012, kun aloitin sen työstämisen 2010 syksyllä. Kirjan kuvitukseen kuuluu yksitoista A4-kokoista akvarellimaalausta sekä muutamia tekstinkuvituskuvia. Opin paljon ak-

varellien maalaamisesta ja maalaustyö innosti lähtemään akvarellikurssille oppimaan lisää.

Hain apurahaa runokirjaani varten, mutta se evättiin. Pitkän ja vaikean harkinnan jälkeen päädyin tekemään kirjan valokuvakirjana kuvapalvelufirman kautta. Taloudellisesti järkevin vaihtoehto varmasti on, mutta pieni harmi mieleeni jäi, kun en saanut onnistumaan suunnitelmaani kirjapainossa painetusta kirjasta.

Teoreettinen osuus opinnäytetyölleni lähti myös hyvin liikkeelle. Aiheen kiinnostavuus auttoi lähinnä iltaisin ja öisin tapahtuneessa kirjoitusprosessissa. Luin kymmeniä kirjoja ja tutkimuksia lastenkirjallisuudesta, varhaiskasvatuksesta, lapsen kielen kehityksestä ja kasvattajan ja lapsen välistä vuorovaikutuksesta.

Työ runojen sisällön analyysin parissa oli vaativaa, mutta antoi paljon. Analysoin runojeni sisältöä ja rytmiä. Erottelin runoista substantiivit, adjektiivit ja verbit sähköisesti eri väreillä ja tein huomioita löydöistäni. Erottelutyö oli hidasta: runoissa sanat eivät usein ole asiatyylisiä ja jouduin usein hetken miettimään mistä sanaluokasta olikaan kysymys. Runojen aiheiden analyysi tuntui kovin henkilökohtaiselta. Runoihin kietoutuu kokonaisen vuoden tapahtumat kaikkiin juhlapyhiin ja vuodenaikoihin liittyvine erityispiirteineen.

Kuka sitten on Täti Tattari? Hänen hahmonsä syntyi eräänä talvisena aamuna. Pidän kovasti tatarituorepuurosta. Tästä lempiaamiaisestani syntyi ajatus Täti Tattarista ja saman tien syntyi kirjan avaava runo. Hahmossa on paljon minua, vaikka minulla onkin hänen pitkäpinnaisuudestaan ja käytännöllisyydestään paljon opittavaa. Pitkän harkinnan jälkeen päädyin laittamaan koko kirjan nimeksi Täti Tattarin taikakassi. Tuo taikakassi on olemassa lapsillani ihan oikeastikin ja joskus sinne ilmestyy yllätys, kun oikein kovasti laukun sisään puhaltaa.

6 TÄTI TATTARIN TAIKAKASSI – RUNOJEN SISÄLLÖN TARKASTELUA

Tässä luvussa analysoin runojeni aiheita ja rakennetta. Sanaluokista tarkastelun alla ovat verbit ja niiden persoona- ja taivutusmuodot. Nomineista substantiivit ja adjektiivit ovat tutkimuksen kohteena. Poimin runoista vierassanat, uudissanat ja murre sanat ja tarkastelen niiden toimivuutta runoissani. Runojen aiheita pohdin myös: mitä yhtäläisyyksiä aiheissa on ja onko yleisestä linjasta poikkeavia runoja. Tiivistin sisällön

analyysiä tehdessäni tietoaaineiston niin, että tutkittavia ilmiöitä voidaan napakasti ja selkeästi kuvailla tai saada muuten selkeästi esille.

Analysoitava informaatio voi olla laadullista, kuten vaikkapa kertomuksia (Janhonen & Nikkonen 2001, 23). Laadullinen informaatio tässä tapauksessa tarkoittaa kirjani runoja, joita analysoin systemaattisesti. Janhosen & Nikkosen (2001, 23) mukaan sisällön analyysissä erotetaan samanlaisuuksia ja erilaisuuksia.

6.1 Runojen aiheet

Eläinaiheisia runoja kirjassani on noin puolet, eli 16. Eläinten kirjo on melkoinen: on itikkaa, käpytikkaa, karhua ja kettua vain muutaman mainitakseni. Eläinrunojen ulkopuolelle jää aiheita, jotka liittyvät ihmisiin ja mielikuvitusolentoihin. Näitä runoja on yhteensä 15. Intintintti ja Mölli ovat mielikuvitushahmoja, joista Intintintistä on kirjassa kuvia. Möllin ulkomuoto jää tyystin lukijan mielikuvituksen varaan. Karhu seikkailee kahdessa runossa, Intintintti kolmessa ja Mölli kahdessa. Rotta ja vesirottat saavat myös omat runonsa. Taulukossa 1 olen halunnut havainnollistaa kirjan kuvitettujen runojen aiheita.

Runot etenevät vuodenaikojen mukaan, mutta kaikki runot eivät selkeästi liity mihinkään vuodenaikaan. Kaikki runot on kuitenkin helppo sijoittaa selkeästi suurin piirtein sen vuodenaajan tienoille, johon se parhaiten sopii. Runojen sijoittelu olikin yllättävän helppoa siihen nähden, kuinka paljon niitä kaiken kaikkiaan on. Runojen tunnelma on pääosin iloinen olematta kuitenkaan missään vaiheessa kovin riehakas. Haikeutta on muutamassa runossa. ”Varisvaarin viimeinen kesä”, on surullinen runo, kuten myös ”Savukehrä kiemurtaa” ja ”Kuunnellaan kun on hiljaista”, runot. ”Varisvaarin” aiheena on kuolema ja se onkin runojeni aiheista melankolisin.

Taulukko 1. Kuvitettujen eläinrunojen aiheet

Runon otsikko	Aiheen synty
Itikka	Koillismaan suomaalle on eksynyt hillan kukkien medestä pitävä itikka, joka ei piittaa lainkaan ihmisverestä. Ensimmäinen maa-laus jonka tein kirjaan.
Käpytikka	Tämä runo aloittaa eläinaiheiset runot. Käpytikka on toinen lem-pilintuni, ja sen rummutus varma kevään merkki. Kuulosuojai-met tikan päässä tuovat kuvaan huumoria jota lapset rakastavat.
Sopuli Killa	Tämä runo syntyi lapsuuteni yhden lempikirjan pohjalta. Kirja kertoi työstä, joka eli susien parissa tundralla. Lokki-valssi on lapsuuteni tuttuja kappaleita joita isäni tapasi usein soittaa haita-rilla. Sopulin nimi, Killa, on vanha lappalainen miehen nimi.
Karhun syksy	Liikutun tästä runosta, sillä kirjoitin sen elämäni ehkä ihanim-man kesän muistoista. Kuopukseni oli syntynyt helmikuussa, ja saimme viettää ihanan intiaanikesän lasten kanssa mökillä ja kotosalla. Karhu muistelee tässä samaa kesän lämpöä ja käpertyy tyytyväisenä talviunille. Runo ”Karhu” on tavallaan jatkoa ”Karhun syksy” -runolle.
Varisvaarin viimeinen kesä	Perustuu tositapahtumiin. Loppukesästä 2010 takapihamme hiekkalaatikon kannen päällä törötti tuntikausia siipirikkoinen varis. Lopulta kävin aukaisemassa yhden porteista ja ohjasin variksen pois pihalta. Sen myöhemmistä vaiheista minulla ei ole tietoa. Surullinen runo, joka kuitenkin kääntyy lopussa positiivi-seksi.
Vesirotta	Vesirottaa kirjoittaessani toivoin sen parantavan lukijoiden itse-tuntoa oman kehonsa suhteen. Mitäs siitä jos on eri näköinen kuin kuvittelemme yhteiskunnan odottavan? Kaikki vain nautti-maan lammen lämpimästä vedestä ja elämästä muutenkin!
Kettujen joulujuhla	Kettu on minulle erittäin tärkeä metsän eläin. Piirsin nukkuvan, häntänsä alle käpertyneen ketun aikaisemman yritykseni lo-goonkin. Halusin todella panostaa tähän kuvaan ja se on suosik-kini kaikista kirjan kuvista. Ajatus Kettujen joulujuhlasta syntyi, kun olin lenkkeillyt lähimetsässämme koirien kanssa joulun alla. Metsä on oikea satumetsä kallioineen ja olen joskus nähnytkin siellä kettuja.

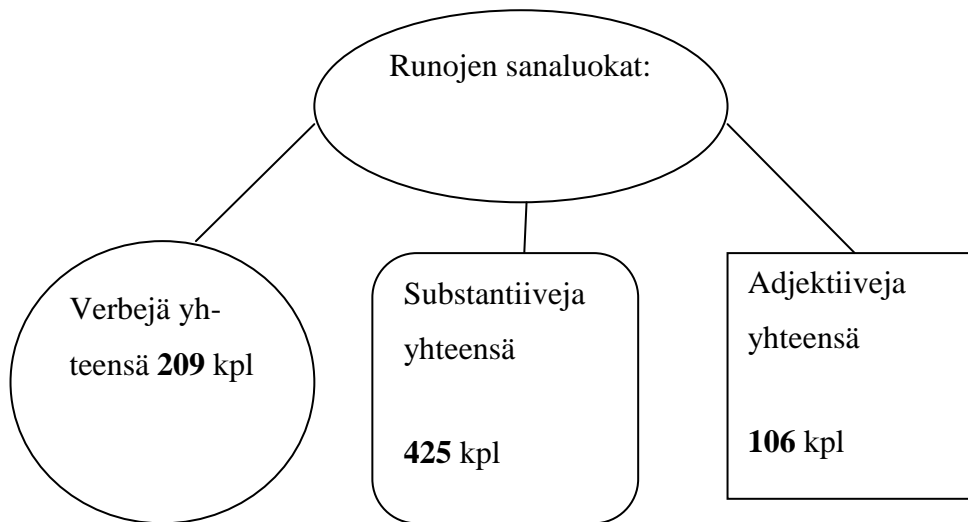
Runoistani on helppo poimia vihjeitä synnyinseudustani. Vielä paremmin niitä saattaa löytyä runojen kuvituksesta. Runossa ”Intintintin keinu” pojan takana avautuva metsä on kuin suoraan Kainuun korvesta. ”Itikka” lentelee Koillismaan suomaille, jossa olen lapsena itsekin tarponut hilloja poimimassa, ja sieltä on kotoisin äitini suku. Runojen kielessä on vaikutteita murteistani, jonka olen valitettavasti osin kadottanut puheistani. Runoja lukiessaan saattaa lukija alkaa miettiä, että minkähän ikäinen kirjoittaja oikein onkaan, sen verran traditionaalisia ja jopa vanhahtavia jotkut aiheet ovat. Kaipa se on jonkinlainen nostalgia, joka minua on viehättänyt, kun olen aiheisiin tarttunut. ”Päätalolaisuuteni” näkyy toki sekin aiheissani. Iijoki-sarja oli runoja kirjoittaessani kesken ja Päätalo onkin suurin vaikuttaja siihen, että alun perin aloitin kirjan tekstin kirjoittamisen. Eläimet ovat olleet minulle todella tärkeitä aivan pienestä lapsesta asti ja lapsuuden viettäminen Kajaanin maalaiskunnassa järven rannalla luonnon helmassa antoi mahdollisuuden tutustua monipuolisesti esimerkiksi seudun monipuoliseen lintulajistoon.

Taulukko 2. Muiden kuvitettujen runojen aiheet.

Runon nimi	Aiheen synty
Täti Tattarin taikakassi	Täti Tattari on oma ”sivupersonani”. Se syntyi, kun aloitin tämän koulun, ja on tukemassa ammatillista kasvuani lastentarhanopettajaksi. Tämä lämminhenkinen hahmo nauttii kovasti lasten seurasta ja lapset hänen. Täti soittaa, laulaa ja leikittää lapsia mielellään.
Siirin talo	Siirin talo on olemassa myös todellisuudessa. Sain kuulla talon lähihistoriasta sen emännältä pari vuotta sitten ja tarina muotoutui heti runoksi. Talo sijaitsee Kausalan keskustan tuntumassa. Runo kertoo päättäväisestä Siiristä, joka toteuttaa unelmansa ja remontoi varsin huonokuntoisen talonsa.
Intintintti	Intintintti on mielikuvitusolento, jonka keksin noin viisi – kuusivuotiaana päiväkodin metsäretkillä. Mäntyjen runkoon oli maalattu punainen tai sininen rengas, ja ajattelin, että punaisella maalatuissa mäntyissä asuu Intintinttejä, joilla on sinipunainen haalari päällä. Runoista saattaa päätellä, että on vain yksi Intintintti, mutta se ei pidä paikkaansa. Niitä on paljon: yksi jokaista merkittävää mäntyä kohden.
Intintintin keinu	Oli erittäin kova tuuli eräänä alkusyksynä ja katselin olohuoneemme ikkunasta korkeiden kuusten huojuntaa. Syntyi ajatus, että joku pikkuinen poika saattaisi haluta kiivetä kuusen latvaan keinumaan ja katselemaan sieltä maisemia.

6.2 Verbit, substantiivit ja adjektiivit

Verbit ilmaisevat semanttisen eli merkitykseen perustuvan määritelmän mukaan tekemistä, tapahtumista ja olemista. Substantiivit ovat olioiden, esineiden tai asioiden yleisiä nimityksiä. Substantiivin tyypillinen syntaktinen ominaisuus on, että se esiintyy lausekkeessa pääsanana, Adjektiivit tarkentavat useimmiten substantiiveja. Ne kertovat niiden laadusta. Adjektiivit eli laatusanat kuvailevat tarkoitetta. Adjektiivin tyypillinen syntaktinen ominaisuus on toimia attribuuttina. Tavallisesti nominilausekkeen pääsanana on substantiivi ja sen edellä tai jäljessä voi olla määritteenä yksi tai useampi näitä attribuutteja. Määrite selittää ja täydentää pääsanaa. Pääsanan merkitys ja syntaktinen rooli antavat leiman koko lausekkeelle. (Verkkokielioppi.)

Kuva 1. Runojeni sanaluokat kirjan kaikista runoista yhteenlaskettuna

6.2.1 Verbien taivutusmuodoista.

Otin tarkasteltavaksi yhden runon, jonka verbien taivutusmuodot on alla olevassa taulukossa havainnollistettu nähtäväksi. Runossa on 11 verbiä. Taulukkoa lukiessa ymmärtää sen, miten monimutkaisen lauseenjäsenen kanssa olemme tekemisissä. Kuusi-vuotias saattaa ymmärtää sanan ”lie”, jos hänen kielen kehityksensä on erinomaista. Monelta jää kuitenkin ymmärtämättä esimerkiksi se, mikä persoona sanassa on tekijänä. Hankalien sanojen toisto auttaa lasta kuitenkin hiljalleen ymmärtämään sijamuodot.

Taulukko 3. Esimerkkirunon ”Intintinti” verbien taivutusmuodot

perusmuoto	runossa esiintyvä muoto	taivutusmuoto
lienee	lie	aktiivin potentiaalinen perfektin yksikön 3. persoona
riittää	ei riitä	aktiivin indikatiivin preesensin yksikön 3. persoona (kielto- muoto)
sataa	satoi	aktiivin indikatiivin imperfektin yksikön 3. persoona
kertoa	kertoi	aktiivin indikatiivin imperfektin yksikön 3. persoona
sattua	sattunut	aktiivin indikatiivin perfektin yksikön 3. persoona
asua	asui	aktiivin indikatiivin imperfektin yksikön 3. persoona
kysyä	kysyi	aktiivin indikatiivin imperfektin yksikön 3. persoona
saada	saanut	aktiivin indikatiivin perfektin yksikön 3. persoona
kertoa	kerro	aktiivin imperatiivin preesensin yksikön 2. persoona
vastata	vastas	aktiivin indikatiivin imperfektin yksikön 3. persoona
olla	oon	aktiivin indikatiivin preesensin yksikön 1. persoona

6.2.2 Substantiivien tarkastelua

Substantiivi ilmaisee asiaa tai esinettä, ja suomessa sitä taivutetaan sijamuodoissa, luvuissa ja omistusliitteitä liittämällä. Substantiiveihin voidaan lisätä myös liitepartikkeleita. Substantiivit jaetaan yleisnimiin (appellatiivit) ja erisnimiin (Proprit). Erisnimi voi viitata yksilöityyn henkilöön, olioön tai esineeseen, kun yleisnimi viittaa henkilöihin, olioihin, asioihin tai esineisiin lajinsa edustajina. Yleisnimi luokittelee, esimerkiksi järvi, kun erisnimi taas yksilöi, esimerkiksi Oulujärvi. Yleisnimiä voidaan luokitella laskettaviin ja ei-laskettaviin: esimerkiksi kissa, joiden lukumäärä voidaan todeta. Ei-laskettaviin voisi kuulua esimerkiksi abstraktisanoihin kuuluva fysiikka. (Iso suomen kielioppi.)

Substantiivilauseke toimii lauseessa eri tehtävissä: subjektina (*Tuo poika on iloinen.*), objektina (*Tuo mies juo teetä.*), predikatiivina (*Hän on palomies.*), nominin genetiivimäärityksenä (*Sen koiran luu hävisi.*), lukusanan tai adposition täydennyksenä (*Paikalla oli kolme pätevää lääkäriä.*), adverbaalina (*Tästä tilanteesta puhuminen tapaamisessa vie kaikilta voimat.*) (Iso suomen kielioppi.) Seuraavassa taulukossa tarkastelen esimerkkirunon ”Intintintti”, substantiiveja.

Taulukko 4. Esimerkkirunon ”Intintintti” substantiivit

perusmuoto	taivutusmuoto runos- sa	sijamuoto
aika	aikaa	partitiivi
tarina	tarinaan	illatiivi
rivi	riviä	partitiivi
kesä	kesällä	adessiivi
vesi	vettä	partitiivi, objektiivi
äiti	äiti	nominatiivi

puu	puun	genetiivi
petäjä	petäjäisen	genetiivi
kuori	kuoren	genetiivi
talvi	talven	genetiivi
halla	halla	nominatiivi
olento	olento	nominatiivi
sudenkorento	sudenkorento	nominatiivi
raitahaalari	raitahaalari	nominatiivi
sadesää	sadesäällä	adessiivi
heppu	hepulta	ablatiivi
nuttu	nuttus	sana nuttu + omistusliite
kettu	ketulta	ablatiivi
sana nimi + omistusliite	nimes	sana nimi + omistusliite
Intintintti	Intintintti	erisnimi

6.2.3 Adjektiivien tarkastelua

Muistan alakoulussa ollessani elävästi, kun äidinkielenopettaja kehotti höystämään aineita runsaasti adjektiiveilla. Ne kun verbien ohessa antavat tekstille ilmeikkyyttä ja syvyyttä. Adjektiivit ovat nomineja ja ne taipuvat kaikissa sijoissa. Usein ne ovat samassa sijassa kuin se sana, jota niiden on tarkoitus tarkentaa. Samoin ne ovat usein joko yksikkö- tai monikkomuodossa pääsanansa mukaan.

Adjektiivien yksi tärkeä tuntomerkki ovat vertailuasteet: positiivi: siro, nopea, komparatiivi: sirompi, nopeampi, superlatiivi: siroin, nopein. Adjektiivien vertailuasteet ilmaisevat ominaisuuden määrää: Ukko oli utelias, mutta akka oli vielä uteliaampi ja heidän poikansa kaikkein uteliain. Komparatiivia tarvitaan, kun vertaillaan keskenään kahta kohdetta. Superlatiivia tarvitaan, kun halutaan ilmaista kuka on joukon kaunein, suurin tai upein. (Johansson, Lonka & Vähäpassi 1986, 9.) Runossa ”Melkein iso” olen onnistunut saamaan ujutettua jopa seitsemän adjektiiviä varsin lyhykäiseen runoon. Seuraavassa taulukossa tarkastelen runon adjektiivien vertailuasteita.

Taulukko 5. Runon ”Melkein iso” adjektiivien vertailumuodot.

perusmuoto	taivutusmuoto runossa	vertailuaste
iso	iso	positiivi
pieni	pieni	positiivi
suuri	suuri	positiivi
pieni	pienempi	komparatiivi
suuri	suurempaa	komparatiivi
pieni	pientä	positiivi
pieni	pienen	positiivi

6.2.4 Runojen murre-, laina- ja uudissanat

Uudissanat ovat ajan peili. Usein uudissana on yhdyssana, joka ei edes kuulosta vieraalta. Autokin on ollut joskus uudissana, 1920-luvulla yritettiin autolle saada suomalaista vastinetta sanasta hyrysitys. Siinäpä olisikin ollut melkoinen uudissana. Runoni ovat sen verran perinteisiä sanastoltaan, etten vastoin ennakkokäsitystäni löytänyt sieltä yhtään varsinaista uudissanaa.

Lainasanoja runoissani on ainakin ”Lokki kokkina” runon *tsaiju*. Tsaiju merkitsee teetä ja tulee venäjän kielestä. Sana itikka tarkoittaa joillakin murrealueilla lehmää, ”Itikka”-runossa se merkitsee hyttystä. Sanalla hilla on monta synonyymiä (lakka, suomurain), mutta suurin osa suomalaisista tunnistaa kyllä, mikä marja on kyseessä.. Lapsille hilla on kuitenkin melko vieras marja. Esimerkiksi harjoittelupaikkani lapsiryhmissä ei yksikään tiennyt, mistä marjasta on kysymys.

Runoissani on paljon tasoja. Uskon, että aikuiset saavat runoista paljon itselleen lasten ymmärtäessä runot omalla tavallaan. Mielestäni hyvä lastenkirja on sellainen, jossa tasoja on niin paljon, että sekä aikuinen että lapsi saavat tekstistä mielihyvää. Silloin kirjaan on mukava tarttua. Osa runoista on alle 6-vuotiaille melko vaikeita ymmärtää ilman joidenkin sanojen ja käsitteiden tarkempaa avaamista. En usko että kovin moni lapsi tietää esimerkiksi *tyyrpuuri*-sanaa, joka esiintyy runossa ”Laivarotta Veli”. *Nääveli* on hauska synonyymi viiksille ja on Koillismaan alueen murre-sanastoa. Runossa ”Kokkolintu koikkelehtaa” on paljon outoja ja vieraita sanoja. Sitä tehdessä minulla on ollut tarkoituskin vain leikkiä hauskalta kuulostavilla sanoilla. ”Äidinkieli”-runossa mainitaan aspartaami ja amalgaami. Ne saattavat olla lapselle tuttujakin, mutta todennäköisesti vaativat selittämistä jos pelkkä sanaleikin kuuntelu ei riitä tiedonjanoiselle pienelle kuuntelijalle/lukijalle.

6.3 Runojen rytmistä ja rakenteesta

Suomen kieli on perusrhythmiltään *trokeinen*. Tämä tarkoittaa sitä, että suurin osa sanoista on kaksitavuisia ja sanan paino on ensimmäisellä tavulla. Lasten on helppo omaksua trokeisen tahdin sanoja, kuten esimerkiksi ta-lo ja ket-tu. Vaikeampia sanoja ovat heti vaikkapa a-vain tai au-rin-ko. (Hakamo 2011, 32.) Puheen rytmi ja paino vaikuttavat jo siihen, mitkä tavut lapsi parhaiten erottaa toisen tuottamasta puheenvirrasta. Lapselle olennainen kielellinen yksikkö on aluksi lähinnä tavu tai tahti. Laalo 2011, 27.) Esimerkki selkeästä trokeisesta runosta on Satu soittaa:

Satu soittaa, satu maalaa. / Satu lapsen mieltä halaa, / varovasti kutittaa. / Äiti lukee kirjan kaksi, / satu tulee tuttavaksi.

Yleispuhekieli eroaa melko paljon asiatyylisestä. Puhekielen yleispiirteinä on paljon sisä-, ja loppuheittoja sekä assimilaatioita ja vokaalin pidennyksiä, kuten kahdeksan – [kaheksan], kaksi – [kaks], tuletko – [tuutko], kapea – [kapee]. (Hakamo 2011, 32.)

Runokieli ei ole useinkaan asiatyylisiä, vaan puhekieltä esiintyy monipuolisesti. Joskus runoissa käytetyt sanat tai tavut eivät ole edes totuttua puhetyyliä. Tästä esimerkkinä ”Savukehrä kiemurtaa”:

Savukehrä kiemurtaa. / pienen tuvan piipun ruman / suulta kuuta tavoittaa. / Ikkunasta katsoo Matilda, / ei malttais enää odottaa. / Töistä tullessansa äiti / aina sadun kertoo. / Äiti tulee aivan pian / hymysuin, väsysilmin. / Ottaa syliin, korvaan supattaa, / jo pieni syliin nukahtaa.

Runossa sana ”malttais” on puhekielinen ilmaisu sanan ”maltaa” taivutusmuodosta ”malttaisi”. Sana ”väsysilmin” on harvinaisempi ilmaisu siitä, jos jollakin on väsyneet silmät. Tällainen hiukan keinotekoisena oloinen uudisyhdyssana näyttää ja kuulostaa irrallisena oudolta, mutta runossa se toimii hyvin.

6.4 Kirjan kuvituksen analyysi

Satukirjoissa on yleensä aina jonkinlaista kuvitusta. Joskus kuvitus on hyvin pelkistettyä, muutamien viivoin hahmoteltua mustavalkokuvaa, usein kuitenkin kuvat ovat hyvinkin värikylläisiä ja täynnä yksityiskohtia. Hyvänä esimerkkinä toimii esimerkiksi Mauri Kunnaksen kuvitustyyli: kirjan aukeamat ovat täynnä erilaisia hahmoja ja sivulta toiselle seuraa syllepsinä toimiva Herra Hakkarainen.

Runon kuvassa täytyy olla kerroksellisuutta jotta se toimii sekä lapselle, että aikuiselle. (Kirstinä 2001, 137). Typografisesti sommitelluissa kuvarunoissa kuvitus ja teksti ovat yhdessä muodostamassa kokonaisuutta, jossa kuvitus täydentää tekstiin jätettyjä aukkoja. Kuvitus antaa lisähahmoa runolle. Juuri lukemaan oppineet lapsetkin täydentävät usein kirjoitustaan kuvalla. (Kirstinä 2011, 137.) Harkitsin vakaasti tekeväni runoistani typografisia kuvarunoja, mutta taitoni eivät siihen vielä riittäneet.

Kuvat ovat tarinassa lapsen oman aktiivisuuden ympäristöä, jossa lapsi ikään kuin itse kertoo tarinaa aina uudelleen ja uudelleen – omin sanoin. Kuvitus luo lopulta kirjaan vuorovaikutuksen, aktiivisen roolin juuri lapselle. Kuvitus on toisin sanomista lapsilukijallekin. Aika kuluu kuvissa lapsen ehdoilla, lapsen kykyjen sen hetkisen tason mukaan hän tekee huomioita, tunnistaa asioita ja arvottaa niitä. (Launis 2001, 69.)

Runokirjani kuvitustavaksi valitsin akvarellitekniikan. Halusin kuvista hyvin perinteisiä ja lämminhenkisiä. Minulla ei ole minkäänlaista koulutusta kuvan tekemiseen, ja tämä olikin melkoinen haaste. En lähde analysoimaan kuvien onnistumista sen säännösten pohjalta, joka kuvakirjan kuvittamista koskee. Kirjoittaminen on vahvempaa osaamistani, mutta halusin kokeilla siipiäni myös kuvittajana.

6.4.1 Lastenkirjallisuus kuvataidekasvatuksen välineenä

Kansakunnan sivistys rakentuu taiteelle ja kulttuurille. Taide on merkityksellinen henkisen kasvun edistäjänä. Jos yhteisössä arvostetaan luovuutta, syntyy henkinen voima, jossa tradition viisaus ja kokemus yhdistyvät yhteisöllisen kulttuurin luomisessa. Jo varhaislapsuudesta lähtien taiteen läsnäolo pitäisi mahdollistaa perusoikeutena. Tällöin se luo uusia mahdollisuuksia myös tulevaisuuden yhteiskunnalle. (Ruukonen, Rusanen & Välimäki 2009, 5 – 6.)

Varhaislapsuuden kuvataidekasvatuksen neljä osa-aluetta ovat: kuvataiteellinen ilmaisu, kuvataiteellinen kokeminen, ympäristön esteettinen ja kulttuurillinen kokeminen sekä median tarkastelu. Näiden osa-alueiden tavoitteet rakentavat yhteyksiä varhaiskasvatukseen, mutta ne voivat suunnata lapsen oppimista myös häntä ympäröivän yhteiskunnan tarkempaan tarkasteluun. Kuvataiteellisessa ilmaisussa lapsi alkaa harjoitella kuvallisia työskentelytapoja. Varhaisiässä aloitettu kuvataidekasvatus kasvattaa lasta sekä taiteeseen, että taiteen avulla. Painopiste on lapsen esteettisen asennoitumisen ja luovuuden kehittämisessä tavoitteen ollessa ensisijaisesti lapsen kokonaisvaltaisen kasvu. Esteettinen kokemus perustuu aistimisen välittömyyteen ja kuvataidekasvatus antaa runsaasti eväitä lapsen aisti- ja havaintotoimintojen herkistämiseen. Keskittyminen talvella siniseen hetkeen tai vaikkapa erojen etsiminen Muumien alkuperäiskuvituskuviin lukuisten toisintojen avulla, auttaa lasta tarkentamaan havaintokykyään. (Rusanen 2009, 47 – 48.)

Taide ei ole suurta ja vaikeasti lähestyttävää, vaan kaikkien ulottuvilla, olipa päiväkotin jälkeen ”tavallinen” tai vaikkapa kuvataidepainotteinen. Taide auttaa kestävästi elämään sellaisena kuin elämä on. Elämä voi toisinaan olla kestämatöntä, sietämätöntä ja käsittelemätöntä. Se voi olla sitä yhtäläisesti aikuisen kuin pienen lapsen mielestä. Lapsen murheet, ilot, haasteet ja monenlaiset mahdollisuudet ovat paremmin kestävässä taiteen avulla. Taide on lopultakin ihan tavallista ja sen paikka on tavallisessa arjessa. Taide etsii elämää kaikkialta ja sieltä se myös sitä löytää. (Pusa 2009, 74 – 76.)

6.4.2 Onko kuvitus aina välttämätön?

Bruno Bettelheim on vakaasti sitä mieltä, että lasten tulisi saada hitaasti omaksua satua niin, että sen välityksellä heräteltäisiin omia assosiaatioita. Bettelheim mieltää, etteivät kuvitetut lastenkirjat palvele lapsen tarpeita kovin hyvin. Vievätkö kuvat lapsen mielikuvituksen pois siitä, millä tavalla he itse kuvittelisivat sadun henkilöt ja tapahtumat? (Bettelheim 1998, 75.)

Havainnollistaminen kuvin lienee kuitenkin useimmiten tarpeellista. Sitä tärkeämpää se on, mitä pienemmästä lapsesta on kyse. Kuvien tärkeä merkitys on ohjata huomiota opittavaan asiaan. Esteettinen elämys motivoi pientä katsojaa ja lapsi selkeästi tarvitsee dokumentteja rakentaakseen ajatteluaan ja mielikuvitustaan. Lapsen orientoiminen sisällön ymmärtämiseen lienee hyvin vaikeaa ilman riittävää kuvitusta ja symbolinen esittäminen laajentaa hyvin ajattelua. Pienillä lapsilla ei ole kykyä kuvitella esimerkiksi ”Tuhannen ja yhden yön” tarinoiden miljöötä tai ihmisiä. Hyvin tehty kuvitus voi antaa lähtökohdan, josta lapsen oman mielikuvituksen on helppo jatkaa. (Hatva 1993, 116, 128 – 129.)

Kuvat lisäävät luonnollisesti lapsen kiinnostusta kirjaan. Kuvat toimivat ”ulkoisena muistina”, jotta tekstin sisällöt avautuvat paremmin. Tällöin ne tukevat työmuistia. Ne rakentavat ja laajentavat lapsen käsitystä ympärillä olevasta todellisuudesta ja luovat hyvän pohjan mielikuvituksen kehittymiselle. Lapsen visuaalinen muisti kehittyy ilmeisesti ennen verbaalista, ja on todettu, että etenkin vähemmän lahjakkaiden ja pienempien lasten kohdalla kuvien käyttö auttaa oppimista. (Hatva 1993, 135.)

6.4.3 Runokirjan kuvien paras anti ja kehittämisen kohteet

Lapselle riittää aluksi, että kuvituskuva ”luettelee” tärkeimmät osat. Mittakaavalla ja perspektiivillä ei tässä vaiheessa ole merkitystä. Myöhemmin tulee tärkeäksi se, miltä jokin näyttää todellisuudessa. Tunnistettavimpia ovat varjostetut viivapiirroukset tai naturalistiset maalaukset. (Hatva 1993, 127.) Kirjani kuvat ovat paljolti tällaisia naturalistisia maalauksia. Kuvat ovat akvarelliväreillä maalattuja, melko tyypillisiä kuvituskuvia. Suomen Kuvataideakatemian professori, Pertti Summa, luonnehti ”Vesirotta”-runon kuvaa väriopin luennollaan heinäkuussa 2012 näin: ”Tyypillinen kuvituskuva, jossa värimaailma on onnistunut melko hyvin. Rotta nousee kuvasta melko voimakkaasti kylmillä väreillään, mutta koska rotta on tärkeässä asemassa runossa, se on oi-

keutettua.” Akvarellimaalauksen ”säännöt” eivät siis kuvituskuviissa ole samanlaisia kuin jossain muussa ”taidekuvassa”. Kuvituskuva palvelee aina tekstiä. En ole saanut koulutusta kuvan tekemiseen ja se luo omat haasteensa kuvitustyöhön. Olen kuitenkin melko tyytyväinen kuvieni laatuun, vaikka kehitettävää tietysti vielä on.

Kuten jo aikaisemmin olen kertonut, runoissani on paljon lapsille hankalaa sanastoa. Kuvat auttavat lasta valtavasti heidän omaksuessaan niitä. Kuvissa oleva huumori pehmentää osin konservatiivista tekstiä. Esimerkkinä voisi olla vaikkapa käpytikän kuulosoajaimet sen rummuttaessa tolpan peltiä runossa ”Käpytikka”. Seuraavassa taulukossa käyn tärkeimmät kuvituskuvat läpi kuva kovalta.

Taulukko 6. Kuvituskuvien tarinat

Runo jota varten kuvituskuva on tehty	Idea kuvaan ja kuvan synty
Täti Tattarin taikakassi	Minulla oli vahva ajatus siitä, minkä näköinen Täti Tattari on. Ajattelin myös, että hänellä voisi olla koira. Alkuun koira oli ajatuksissani italianvinttikoina, mutta pienehkö terrieri vei voiton. Taikakassiin otin vähän mallia lasteni omasta taikakassista. Täti seisoo paikallaan kuten koirakin. Tunnelma on intensiivinen. Tämä kuva syntyi vielä, kun luulin jo saaneeni kirjan kuvituksen valmiiksi. Kuvalle luo paineita se, että se avaa kirjan. Kuvan värikylläisyys antaa kuitenkin lukijalle hyvän syyn kääntää sivua.
Itikka	Hain tähän kuvaan Koillismaalaista hillasuota. Suon yllä lentäisi hassunkurinen, feminiininen itikka vaaleanpunainen pilli suussa. Tässä kuvassa on hiukan liikettä, mutta itikan meno on varsin rauhallista. Hillamättäät ovat herkullisen värisiä ja värimaailma onnistunut muutenkin.
Käpytikka	Ajatuksissani oli, että kuvassa olisi vanha puhelinpylväs, jonka peltiä nuori käpytikkauros rummuttaisi. Keväinen poutasäinen taivas taustanaan käpytikka rummuttaa punai-

	set kuulosuojaimet päässään.
Sopuli Killa	Tätä kuvaa suunnitellessani minulla oli vähän vaikeuksia kuvitella tuollaisen poikamiessopulin kotia. Päätin, että sopuli elää askeettisesti, vain vanha grammari huonekalunaan. Runoa kirjoittaessani en ihan tarkasti muistanut, mikä värinen sopuli on, ja olikin iloinen yllätys kun tajusin sen olevan kaikkea muuta kuin ruskeanharmaa. Pikemminkin se näyttää lemmikkimarsun väriseltä ja on lapsista varsin hauskan näköinen otus.
Intintintti	Tämä oli ehdottomasti vaikein kuva työstää. Halusin poikahahmosta vähän sellaisen lapsen piirustuksen tyyllisen hepun. Sellaisen, jonka nähdessään lapsi innostuu piirtämään ihmishahmoja. Orava tuli kuvaan, kun kuva kaipasi mielestäni pientä väriläiskää, ja syntyi ajatus punaisesta sateenvarjosta, jota orava voisi pidellä.
Siirin talo	Siirin talo vei eniten aikaa kuin yksikään toinen kuva. Talon ”rakentaminen” oli vaativaa ja oikean vihreän värin löytäminen haastavaa. Muu osa kuvasta syntyiikin jo helpommin.
Varisvaarin viimeinen kesä	Tähän kuvaan halusin vuorenhuippuja ja iltaruskoa. Varis todella näyttää vähän jo räjähtäiseltä, vanhalta vaarilta. Kuvan työstämiseen liittyy kiva muisto: maalasin kuvaa ollessamme Iitissä mökillä eräänä keväisenä viikonloppuna. Illalla, saatuani lapset nukkumaan, mökin keittiön ikkunasta avautui Kymijoen yllä juuri tuollainen punertava iltataivas ja koetin saada sen siirrettyä paperille.
Vesirottia	Tämä kuva syntyi hännänhuippuna ja vaati melkoisen määrän työtunteja. Ensimmäisessä versiossa taustan puiden heijastumat veteen epäonnistuivat, joten jouduin maalaamaan kuvan uudestaan. Vaivannäkö kuitenkin kannatti ja olen enemmän kuin tyytyväinen tähän

	<p>kuvaan. Tässäkään kuvassa ei liikuta sähköä, vaan rotta ui rauhallisesti ja ankat taustalla samoin. Ankaemo on saanut melko myöhäisen poikueen. Toivottavasti poikaset ehtivät kasvaa ennen talven tuloa. Syksyn värit tuovat aivan erilaisen tunnelman kuin kirjan muissa kuvissa.</p>
Intintintin keinu	<p>Kirjoittaessani tätä runoa katselin olohuoneemme ikkunasta, kun rannassa hyvin korkeat ja kapeat kuuset huojuivat melkoisessa tuullessa. Koetin saada kuvaan huojuvan kuusen. Poikahahmo on selvästi noussut melko hennon kuusen latvaan ja kuusi todella huojuu. Tausta näyttää hakkuualueelta, varsin tummanpuhvalta. Kuvassa on silti täysin kesä, syksystä ei vielä ole tietoakaan.</p>
Karhun syksy	<p>Nyt on sitten tullut lumi maahan. Lunta on tullut selvästi paljon pienessä ajassa, mutta talventörröttäjiä näkyy lumen seasta. Karhu on mutustanut vatsansa täyteen marjoja ja nukkuu varmasti kevääseen asti. Kuvaa katsoessa saattaa tulla vähän kotirauhan häiritsijän olo, kuin röntgenkatseella katsottaisiin lumen ja maakerroksen läpi karhun pesään.</p>
Kettujen joulujuhla	<p>Tätä kuvaa oli varmasti kaikkein mukavinta tehdä, enkä meinannut millään maltaa päättää kuvan valmistumisesta. Koirahahmot ovat minulle rakkaita ja kahdessa ketussa on aivan selviä yhtäläisyyksiä omien koirieni kanssa. Toinen on solakka ja tyylikäs, toinen muistuttaa vanhaa koiraamme nuorena, menoa ja meininkiä piisaa. Maisema ei ollut valmiina niin jouluinen ja kylmää ilmaa henkivä kuin alun perin oli tarkoitus. Nykyään tietysti marraskuut ovat usein melko leutoja ja vähälumisia, joten ei kuva kovin paljoa tee vääryyttä joulumaisemakuvauksille. Tämä on kuva, jossa on liikettä ja iloisuutta.</p>

Korvakoiran korvassa, tekstin kuvituskuva	Tämän työn päätin ensin hylätä. Lopulta kuitenkin otin sen mukaan pienempänä versiona tekstin sekaan. Ajatus korvakoiran korvassa köllöttelevistä täistä ja kirpusta oli hauska, mutta toteutus vaativa. Tausta onnistui mielestäni erinomaisesti ja etualalla kettua ihmeissään katseleva muurahainen on ehkä parhaita otuksia, joita olen onnistunut paperille saamaan.
Vuodenaikakuovit, tekstinkuvituskuvia	Halusin jotenkin korostaa kirjan vuodenaikaiteemaa. Sain ajatuksen kuovihahmoista, joiden olemuksesta ja asusteista voisi päätellä, mikä vuodenaika on kyseessä. Minulla oli todella hauskaa näitä kuoveja maalatessani. Kuovi ei lintuna ehkä ole suloinen, pieni tai herttainen. Kuvat ovat lukijalle hauska yllätys.

Kun katselen kirjan kuvitusta, ajattelen pieniä lukijoita: kuinka monta erilaista kokemusta ja ensivaikutelmaa eri hahmoista eri lapsille syntyy. Muistan omasta lapsuudestani, että joistakin lastenkirjojen hahmoista jäi itselle halju, pelottava tai riemastuttava tunne. Muumeista en pitänyt juurikaan. Ne olivat jotenkin rumia ja hattivatit pelottavia. Suuri osa lapsista taas pitää muumeja suloisina. Lastenkirjan kuvitus voikin muuttaa koko tekstin merkityksen suuntaan tai toiseen, riippuen siitä, kuinka lapsi kuva maailman kokee. Toisaalta, jos teksti on kovin jännittävää, jopa hiukan pelottavaa ja kuvat pehmentävät vaikutelmaa, jää sadusta ehkä puuttumaan ytyä, jota kirjailija on siihen ajatellut.

6.4.4 Kuvakirjojen luokittelua

Lasten kirjaa ja kuvakirjaa käytetään usein synonyymeinä toisilleen. Kuvitus onkin yleensä oleellinen osa kirjaa, joka on tarkoitettu lapsille. Sen merkitys vaihtelee kuitenkin suuresti. Kuvakirjoja luokitellaan eri tavoin riippuen siitä, kuinka niiden sisältämät tekstit toimivat suhteessa toisiinsa. Ruotsalainen Ulla Rhedin esittää väitöskirjassaan paljon siteeratun kuvakirjojen kolmijakonsa luokitteluna, joka tuo esiin erilaisia mahdollisuuksia kuvan ja tekstin suhteissa. Rhedinin mukaan ensimmäiseen luokkaa kuuluvat kirjat, joissa pääosassa on teksti ja kuvat kuvittavat suoraan kerrottua

tekstiä. Tällaisessa eepissä kuvakirjassa (den episka bilderboken) kuvat ja teksti ovat melkein aina eri henkilöiden käsialaa. Laajennetussa kuvakirjassa (den expanderande bilderboken) kuvat laajentavat tekstin kertomaa tarinaa. Tällöin kuvista voi löytyä myös jotain sellaista, mitä tekstissä ei kerrota. Laajennetun kuvakirjan kuvat eivät lähimainkaan aina liity suoraan tapahtumiin, vaan ne tuovat tulkinnallaan uusia ulottuvuuksia tekstiin. Rhedinin kuvakirjajaottelun kolmannen luokan muodostavat varsinaiset kuvakirjat (den genuina bilderboken), joissa kuvaa ja tekstiä on jo vaikea erottaa toisistaan. Ne tukevat toistensa kerronnan ehtoja siten, että toista ei voi olla ilman toista. (Rhedin 1992, 71 – 126.)

Täti Tattarin runokirjan kuvat voisi ehkä luokitella Rhedinin kuvakirjajaottelun kolmanteen luokkaan eli varsinaisiin kuvakirjoihin. Parhaiten ne sijoittuvat kuitenkin ensimmäiseen, eepisten kuvakirjojen luokkaan. Kuvat kuvittavat enimmäkseen suoraan tekstiä. Runon ”Sopuli Killa” kuvituskuvasta voi kylläkin löytää selityksen lauseelle: ...kuuntelee Lokkia ja kuuskytluvun rokkia. Sopulin pesäkolon lattialla on Irja Havan Lokki-valssin levynkansi. Tämä pieni vihje on kuitenkin ennemmin ikivihreitä hyvin tunteville aikuisille, kuin lapsilukijoille.

Kuvakirja vai kuvitettu teksti? Kuvitetussa tekstissä kuvan ja sanan välinen suhde ei ole ollenkaan niin kiinteä ja vuorovaikutteinen kuin kuvakirjassa, jossa kuva liittyy juonen käännteisiin tai laajentaa tekstin merkityksiä näyttäessään tapahtumia, joihin teksti vain viittaa. Kuvitetussa tekstissä kuvia ei välttämättä ole edes tehty kuvituskuviksi. Jos ne on kuitenkin liitetty kertomuksen yhteyteen, ne saavat kontekstistaan johdettua kuvittavan ja tekstiin liitettyjen merkityksiä luovan tehtävän. Kuvitetussa teoksessa voi olla vaikka vain väljästi liittyviä taidekuvia. Kertomuskokonaisuus muodostuu kuitenkin poikkeuksetta sekä tekstistä että kuvista, ja kirjaa luettaessa kuvan ja tekstin välinen vuorovaikutus vaikuttaa siihen, miten kertomus ylipäättään ymmärretään. (Happonen 2001, 113.)

7 POHDINTA

Alle kolmevuotiaiden lasten ja vanhempien tai kasvattajien vuorovaikutuksesta on kirjoitettu todella paljon. Vauva-ajan vuorovaikutus onkin äärimmäisen tärkeää lapsen normaalin kehityksen kannalta ja antaa eväitä lapsen ja vanhemman myöhempään yhteiselo. Jostain syystä, kun kirjoitetaan yli kolmevuotiaiden vuorovaikutuksesta, termi onkin vaihtunut lähes poikkeuksetta pedagogiikaksi. Didaktista otetta ei toki tule

tämänkään ikäisten lasten kohdalla unohtaa, mutta vuorovaikutus, oikea tunneviritys, eli empatia, on kaikkein tärkeintä.

7.1 Tutkimustulosten tarkastelua

Pienet lapsiryhmät päivähoitossa tukevat hyvää vuorovaikutusta. Tämä siksi, että päivähoitopaikan kodinomaisuuden säilyttäminen ei salli liian isoa ryhmää, jos halutaan riittävän hyvää vuorovaikutusta. Jos vuorovaikutus on hyvää, tukee se tämän opinnäytetyön tutkimustuloksien mukaan 3 – 6-vuotiaan lapsen kielenkehitystä.

Vastaavatko runojeni taivutusmuodot ja sanaluokat 3 – 6-vuotiaan sen hetkistä puheenrakennetta oikeassa suhteessa? Runoissani on esimerkiksi adjektiivien vertailumuotoja runsaasti. Esimerkkirunossani ”Melkein iso” ei esiinny yhtään superlatiivia, mutta ainakin Intintintin keinussa poika nousee puuhun *korkeimpaan*. Neljävuotias hoksaa jo helposti superlatiivin merkityksen.

Jo 4 – 6-vuotias ymmärtää menneen ja tulevan ajan käsityksiä. ”Varisvaarin viimeinen kesä” -runossa vaari tuumaa *kulunutta kesää ja muutaman rivin päässä on lause: vuoden päästä lentää pojat*. Ymmärtääkseen aikakäsitykset, lapsen pitäisi pystyä hahmottamaan jo kulunut kesä ja hypätä sen jälkeen vuoden päähän, seuraavaan syksyyn. Tämä on alle kolmevuotiaalle melko vaikeaa, mutta kuusivuotiaalle sisällön ymmärtäminen ei pitäisi enää olla kovin haasteellista.

Joskus runoissa tai vaikkapa rukouksissa saattaa olla joku lapselle liian vaikeasti avautuva kohta. Tiedän monia aikuisia, joille on jäänyt ulkomuistiin lapsuuden iltarukouksesta kohta *...jos sijaltain en nousisi, muotoon jos Sijaltainen nousisi*. Runossani ”laimarotta Veli”, on kohta: *...suosiko kapteeni tyrppuuria*. Voin vain kuvitella, mitä nelivuotiaan lapsen mielessä tyrppuuri tarkoittaa, mutta sana saattaa jäädä mieleen ja sen merkitys kirkastuu joskus myöhemmin. Runojeni sanasto ei ole sisällöltään muutenkaan sieltä helpoimmasta päästä ja saattavat vaatia aikuisen selvennystä. Kirjassani sanojen taivutusluokat ja taivutusmuodot ovat kuitenkin melko helppoja ja 3 – 6-vuotiaan pitäisi saada niistä helposti kiinni.

7.2 Tutkimuksen arviointia

Tekstin sanat tai muut yksiköt luokitellaan samaan luokkaan merkityksen perusteella (Janhonen & Nikkonen 2001, 23). Laskin kirjan runoista sanaluokkien mukaan kaikki verbit, substantiivit ja adjektiivit ja tein päätelmiä niiden määrästä suhteissa toisiinsa. Pienimmät analyysiyksikkö oli runon ”Intintintti” sanat, joista tein taulukot sanaluokkien mukaan. Haasteita toi se, etteivät sanat olleet asiamuodossa vaan ”runotyylisiin” muotoiltuja. Luonnollisena yksikkönä tutkin kokonaisia runoja: ryhmittelin niitä muun muassa aiheiden mukaan. Vertailin runoja toisiinsa ja myös runotyypin mukaan.

Tutkimuksen ydinkysymykset koskivat 3 – 6-vuotiaan kielen kehitystä ja vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Tutkimustulokseksi selviää, että runokirjan avulla todella pysytään luomaan hyvää vuorovaikutusta vanhemman tai kasvattajan kanssa. Vuorovaikutuksen muututtua laadukkaaksi, vaikutetaan positiivisesti lapsen kielen kehitykseen. Opinnäytetyöni oli metodisesti hyvin haastava. Tämä johtui työn poikkitieteellisestä luonteesta, käsittelinhän siinä aiheita varhaiskasvatuksesta kielitieteellisiin. Rajojen ylittäminen on usein haasteellista, mutta tutkimus pysyi tässä tapauksessa hyvin kasassa koko prosessin ajan.

7.3 Tutkimuksen merkitys, luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet

Koko opinnäytetyön merkitys, kun puhutaan molemmista osista: kirjasta ja tutkimuksesta on painoarvoltaan konkreettinen. Sitä, onnistuuko kirja tavoitteissaan käytännössä, on vaikea täysin arvioida tässä vaiheessa. Se vaatisi oman tutkimuksensa. Kirjan sisällön analyysin merkitys tulevien opiskelijoiden lähdemateriaalina, useammalla alalla, on ainakin kohtalainen.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuskysymykset liittyvät useampaan seikkaan: tutkijaan, aineiston laatuun, aineiston analyysiin ja tulosten esittämiseen. Onko tutkija tavoittanut riittävän hyvin tutkittavan ilmiön? Tutkijan tulee osoittaa yhteys aineistonsa ja tulostensa välillä riittävän luotettavasti. (Janhonen & Nikkanen 2001, 36.) Kielitieteen tutkimusmetodeja en hallitse, koska ne eivät kuulu sosiaalialan koulutukseen. Tämä loi haasteita saada täydellinen yhteys tutkittavien poikkitieteellisten aiheiden välille.

Siirrettävyys tai sovellettavuus merkitsee tutkimusaineiston rikasta kuvailua, jonka avulla voidaan päätellä voiko tutkimuksen löydöksiä hyvin soveltaa muihin tutkimuskohteisiin. (Heikkinen 2012). Kuten luvun ensimmäisessä kappaleessa kirjoitin, tämä luotettavuuden kriteeri täyttyy tutkimuksessani hyvin. Tutkijan oma persoona täytyy olla mukana tutkimuksessa, mutta hänen täytyisi säilyttää neutraali ote tutkimuksen tuloksia kohtaan. (Janhonen & Nikkanen 2001, 40.) Kun sisällön analyysin kohteena on tutkijan itse luoma dokumentti, täysin neutraali suhtautuminen on vaikeaa. Voi olla, että oikeanlainen kriittisyys on ollut koetuksella monessakin tutkimuksen kohdassa. Uskon kuitenkin, ettei se ole olennaisesti haitannut tutkimuksen uskottavuutta. Tutkimuksen työstäminen oli toki hyvin innostavaa juuri sen vuoksi, että olin luonut tutkimusaineistoni itse.

Tutkimusprosessi ei koskaan lopu siihen, että tutkimusongelma ratkaistaan. Vastaukset ovat aina vain osatoituksia ja -vastauksia. Tutkimuksessa saatavat vastaukset herättävät aina uusia kysymyksiä, joten yhdelle tutkimukselle on vain laitettava piste jossain vaiheessa. (Alasuutari 1999, 278.) Kuten Alasuutari kirjoittaa, tutkimusprosessin lopettaminen voi olla hankalaa. Rajaamisen onnistuminen tutkimuksen alkuvaiheessa auttaa tutkimuksen päättämistä.

7.4 Loppusanat

Luin työharjoittelujaksollani päiväkodissa hyvällä menestyksellä viisivuotiaille Jukka Itkosen Leikkihaitaria (2011). Kirjassa seikkailivat tasavallan presidentti Tarja Halonen, Lordi ja muutama muukin tunnettu henkilö salanimillä. Itkonen oli tehnyt runon jopa asunnottomasta alkoholistista. Voi hyvällä syyllä sanoa, että lastenrunous ei nykyään ainakaan ole tylsää tai vanhanaikaista. Itkonen onnistuu olemaan myös todella hauska, joten rohkeatkaan aiheet eivät tunnu väkinäisiltä. Henkilökohtaisesti voin mainita Itkosen olevan juuri se kirjailija, jonka tuotantoa luettuani innostuin uudesta lastenrunoudesta. En muista että aiemmin olisin nauranut ääneen runoja lukiessani.

Sen lisäksi, että runoja luetaan lapselle, tulisi aina muistaa kuunnella myös lasta. Omiin tarinoiden kertominen ja runojen sepittäminen on useimmille lapsille hauskaa – jos aikuinen aidosti jaksaa niitä kuunnella ja toisinaan jopa dokumentoida. Vuorovaikutuksen tärkeyttä ei voi liikaa korostaa. Aina parempi, mitä enemmän kahdenkeskisiä hetkiä lapsen kanssa vietetään, etenkin jos kyse on kovin pienestä lapsesta.

Monissa lapsen kielen kehitystä koskevissa oppaissa ja tutkimuksissa painotetaan, että vanhempien tulisi puhua lapselle ”hyvää kieltä” ja selkeästi lausuen. Luulen vahvasti, ettei lähimainkaan kaikissa perheissä lapselle kirjakieltä puhuta. Muistan kuinka teenäiseltä itsestäni, työläisperheen kasvatista, tuntui kun eräässä tuttavaperheessä murrosikäisenä vieraillessani lääkärivanhemmat puhuivat lapselleen kirjakieltä. Ajattelin, etten itse koskaan sortuisi sellaiseen. Koen ettei välttämättä ole realistista odottaa vanhempien puhuvan lapsilleen muunlaista kieltä kuin he kokevat omakseen. Kieli on osa identiteettiä josta ollaan ylpeitä. Murrenasto on rikkaus, josta ei mielestäni pitäisi kukaan pyrkiä opettelemaan pois. Oma, alkuperäinen murteeni on kadonnut lähes täysin, enkä ole siitä iloinen. Kirjojen lukeminen ääneen mahdollistaa päiväkotikäiselle lapselle asiakielen oppimista: sen lisäksi, että he oppivat, kuuntelemalla vanhempiaan, oman äidinkieltänsä.

Runojen hyvää tekevä vaikutus lapsen kielenkehitykselle tunnetaan ja tunnustetaan yleisesti. Käytännössä päiväkodeissa saattavat runokirjat jäädä pölyttymään ja kodeissa lasten lahjaksi saamat lorukirjat samoin. Meillä ei esikoisen synnyttyä myöskään juuri luettu runoja. Tämä johtui osin siitä, etten tuntenut oikeastaan juuri muita lastenrunon tekijöitä kuin Kunnaksen. Lastenrunokirjavalikoimassa on hyvin monenlaisia – ei aina niin mukaansa tempaavia opuksia. Siellä on kuitenkin myös hyvin riemukkaita, aikuisenkin nauruhermoja kutkuttavia teoksia. Hieman joutuu näkemään vaivaa, että ne sieltä löytyvät, mutta se on ehdottomasti vaivan arvoista.

Kun syksyllä 2011 aiheeni vahvistettiin ja lainasin kirjastosta ensimmäisen kirjapinon opinnäytetyötä varten, laitoin pinon päälle istumaan pienen Helinäkeiju-nuken. Ajattelin, että se antaisi voimia pitkän kirjoitusprosessin aikana ja toimisi jonkinlaisena muusana. Kirjapino ei ole vielä kukaan kadonnut: koulu jatkuu edelleen, vaikka opinnäytetyöni alkaakin olla valmis, kun eletään syyskuuta 2012. Helinäkejukin istuu edelleen tutulla paikallaan, ja se saa olla siellä siihen asti, kunnes viimeisinkin kurssi on suoritettu. Tämän opinnäytetyön työstäminen oli innostavaa ja antoi minulle valtavan paljon. Opinnäytetyö valmistui ripeästi, koska aihe oli niin kiinnostava. Koko teoriaosuiden kirjoittaminen kävi alle vuodessa. Uusia tutkimusaiheita putkahteli eteen useampia matkan varrella, eikä ole ollenkaan varmaa, ettenkö palaisi vielä joihinkin niistä tulevaisuudessa. Uusien runojen kirjoittaminen ainakin jatkuu edelleen.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus Oy.
- Armanto, A. & Koistinen, P. 2007. Neuvolatyön käsikirja. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Bettelhein, B. 1998. Satujen lumous. Juva: WSOY – Kirjapainoyksikkö.
- Hakamo, M. 2011. Puhekuplia. Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Saarijärvi: Saarijärven Offset.
- Happonen, S. 2001. Liike, kuvakirja ja kuvitettu teksti. Rättyä, K. & Raussi, R. (toim.) Teoksessa Tutkiva katse kuvakirjaan. Tampere: Suomen nuorisokirjallisuuden Instituutti.
- Hatva, A. 1993. Kuvittaminen. Helsinki: Rakennustieto Oy.
- Hautamäki, A. 2010. Kiintymyssuhdetutkimusperinteen nykyhaasteita. Silvén, M. (toim.) Teoksessa: Varhaiset ihmissuhteet – polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Heinonen, S.-L. 2001. Kuulen runon sykkivän. M. & Karjalainen, M. (toim.) Teoksessa: Avaa lastenkirja. Suojala, Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Heikkinen, M. 2012. Opinnäytetyön prosessit ja menetelmät: luento. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Kotka.
- Iso Suomen kielioppi. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=551> [viitattu 29.3.2012]
- Itkonen, J. 2011. Leikkihaitari. Valitut lastenrunot 1986 – 2010. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Janhonen, S. & Nikkonen, M. 2001. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Juva: WS Bookwell Oy.

Jernberg, A-M. & Booth, B-P. 2003. Theraplay. Vuorovaikutusterapian käsikirja. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Johansson, U., Lonka, I., Vähäpassi, A. 1986. Peruskielioppi. Porvoo: WSOY:n graafiset laitokset.

Kalliala, M. 2008. Kato mua. Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa. Helsinki: Gaudemus Helsinki University Press, Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä.

Katajamäki, S. 2005. Nenää täällä tarvitaan enemmän kuin järkeä. Korolainen, T. & Kanerva, A. (toim.) Teoksessa: Satusaappaat ja runopilli. Tampere: Lastenkirjainstituutti.

Kirstinä, L. 2011. Olen villi runopilli. Korolainen, T. & Kanerva, A. (toim.) Teoksessa: Satusaappaat ja runopilli. Tampere: Lastenkirjainstituutti.

Koppinen, L., Lyytinen, P. & Rasku, H. 1989. Lapsen kieli ja vuorovaikutustaidot. Rauma: Oy Länsi-Suomi.

Laakso, Marja-Leena. Lapsen kielellinen kehitys. Väitöskirja: tiivistelmä. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla: <https://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/1999/10/tiedote-2007-09-18-14-39-09-097013> [viitattu 15.3.2012]

Laalo, K. 2011. Lapsen varhaiskielioppi ja miniparadigmat. Vantaa: Hansaprint Oy.

Laalo, K. 2012 Varhaislapsuuden kielenkehitystutkimuksen esittelyä Tampereen yliopiston verkkosivuilla. Saatavissa: <http://www.uta.fi/ltl/yhteystiedot/henkilokunta/laalo.html> [viitattu 29.3.2012]

Launis, M. 2001. Kuvituksen tutkimus. Rättyä, K. & Raussi R. (toim.) Teoksessa: Tutkiva katse kuvakirjaan. Tampere: Suomen nuorisokirjallisuuden Instituutti.

Lipponen, U. 2001. Kansanomainen viihdytys ja hoivaperinne. Suojala, M. & Karjalainen, M. (toim.) Teoksessa: Avaa lastenkirja. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Lyytinen, H., Ahonen, T., Korhonen, T., Korkman, M. & Riita, T. 2002. Oppimisvaikeudet. Neuropsykologinen näkökulma. 2. uudistettu painos. Juva: WS Bookwell Oy.

Lyytinen, P., Korkiakangas, M., Lyytinen, H. 1998. Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. 1.-3-painos. Porvoo: WSOY – Kirjapainoyksikkö.

Malm, M., Matero, M., Repo, M & Talvela E.-L. 2004. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Marttinen, K. 2007. Vuorotellen. Opas vuorovaikutukseen ja kielen kehityksen alkuvaiheisiin. Helsinki: Kirjapaino Keili Oy. Saatavissa:
<http://papunet.net/tietoa/fileadmin/muut/Esitteet/Vuorotellen.pdf> [viitattu 15.3.2012].

Nurmilaakso, M. Välimäki, A-L. 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy – Yliopistopaino.

Pusa, T. 2009. Taide kestää elämän – taiteen terapeuttisuus varhaiskasvatuksessa. Pusa, T. Teoksessa: Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Helsinki: yliopistopaino Oy.

Revonkorpi, M. 2003. Piiloviestejä lastenkuvakirjoissa. Kuvitusten ja tekstien metaforisten ja symbolisten piirteiden tarkastelua. Pro gradu -tutkielma. Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Jyväskylän yliopisto.

Rhedin, U. 2001. Bilderboken på väg mot en teori. Alfabeta Böckförlag AB. Stockholm.

Ruokonen, I., Rusanen, S. ja Välimäki, A-L. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Helsinki: yliopistopaino Oy.

Rusanen, S. 2009. Lapsen kuvista kulttuurin kuviin. Ruokonen, I., Rusanen, S. ja Välimäki, A-L. (toim.) Teoksessa: Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Helsinki: yliopistopaino Oy.

Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. 2003. Joko se puhuu. Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Silvén, M. 2002. ”Something from almost nothing”. Early interaction and language acquisition in Finnish children : cascading effects from first words to reading. From the department of psychology Universitet of Turku. Turku: Painosalama Oy.

Suortti, O. 2008. 3 – 5-vuotiaiden lukemaan oppiminen. Montessorivälineet kielellisen tietoisuuden ja varhaisen lukutaidon edistäjinä. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen koulutus. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa:
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19916/35vuotia.pdf?sequence=1> [viitattu 19.4.2012]

Talvitie, S. 2006. Runo herättää ihanan suojaavan tunteen. Sanataidekerhon lapset lastenlyriikan tulkitsijoina. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa:
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/10385/URN_NBN_fi_jyu-2006634.pdf?sequence=1 [viitattu 5.4.2012].

Verkkokielioppi. Suomen kielen äänne-, muoto- ja lauseoppia. Saatavissa:
<http://www.finnlectura.fi/verkkosuomi/aloitus.htm> [viitattu 29.3.2012].

Intintintti

Vähän lie jo aikaa siitä,

ei tarinaan kaksi riviä riitä.

Kerran kesällä kun satoi vettä,

meidän äiti kertoi,

että

puun petäjäisen kuoren alla

johon sattunut ei talven halla

asui kumma olento

pieni kuin sudenkorento.

Sinipunainen raitahaalari päällä

ainoastaan sadesäällä.

Yleensä hyvällä päällä

paitsi tänään,

mut siitä viis!

Äiti kysyi siltä hepulta:

- Ootko nuttus saanut ketulta?

Nimes heti kerro!

Vastas pieni sanoin vähin:

- Oon Intintintti

tästä lähin.

Itikka

Koillismaan laajoilla soilla
tuoksuu suopursu, kukkii hilla.

Asuu siellä myös itikka
ja sen miljoona serkkua.

Sekä miljoona muuta,
jotain toista sukua suurta.

Eräs itikka nimeltään Lempi
on mainettaan kummallisempi.

Enemmän kuin eukon verestä
pitää se hillan medestä.

Pinkillä pillillä mehua imee,
on toisten mielestä pikkuisen pimee.

Laivarotta Veli

Laivarotta Veli
vanhassa roomussa asusteli.

Sai ruotsinlaivalta paikan.
Kiitos hyvän naimakaupan.

Mut liekö ollut huonoa tuuria,
suosiko kapteeni tyyrpuuria, sillä

satamassa Ruotsin
olikin matkustaja luotsin.

Kuutti

On hylkeenpoika vallaton
äidin vaiva suunnaton.

Poikanen isokokoinen
lähes satakiloinen.

On tuo kuutti kumma veli,
päättään veteen satutteli.

Sanoi:

- Kuka hullu nyt veteen astuu?

Helposti siinä *nääveli kastuu!

*nääveli l. viikset

Käpytikka

Rä-tä-tä-tä-tä-tä-tä,
rä-tä-tä-tä-tä-tä-tä,
tolpan nokkaa rummutan mä,
rä-tä-tä-tä-tä-tä-tä.

Laulan aina kevään eellä
kirjavainen mekko päällä.
Ei se ole muotikikka,
olen vain korea käpytikka.

Mölli ja pimeä

Pientä Mölliä pelotti pimeä,
ootteli kesää ja taivaan sineä.

Syksyn kirpeät tuoksut kun tuulet toivat,
ymmärs Mölli pimeän edut roimat.

Voi rauhassa päivisin nukkua salaa,
öisin käristää pannulla kissakalaa.

Sopuli Killa

Lapin tundralla asui sopuli Killa.
Hämärässä kasvoi tunturivilla.

Pelkäsi sopuli joskus vaaraa,
sutta sekä naapurin Klaaraa.

Klaara valitti usein melusta,
neiti musiikista ei perusta.

Killa kun soittaa aina Lokkia
ja kuuskytluvun rokkia.

Karhu

Joko heräs talviunilta,
loppuiko talvi näiltä lumilta?

Ei, kääntänyt vain on kylkeä,
muisto hunajan suuhun sen sylkeä.

Tuon mustan karhun körilään,
ison mustan pörilään.

Kun kääntyy kello kesään, kuulee se
linnun laulun pesään.
Kömpii päältä sammalmaton,
lyö päänsä pieleen pesän katon.

Ristiäiset

Kui kui pientä vauvaa,
tui tui tulokasta.

Sekos kylän hameväki,
pian kun se pienen näki.

Pojjat kattoo lattiaan,
tyttöjä kun naurattaa.

Lokki kokkina

Tsaijua nauttii harmaja lokki,
vahvaa ja tummaa tuo pyylevä kokki.

Saanut ei silakkaa, muikkua maistaa,
eelistä kuhaa vaan pannulla paistaa.

Koettaa käryä tuulettaa kovasti,
ettei saa silmiinsä savua rovasti.

Intintintti saarella

Intintintti saarella kokkoa pitää,
se harmittaa setää,
ei sille voi mitään.

Sedän vatsassa lapamato
ei säiky ketään ei mitään.

Pahantuulinen nyt myös Intintintti,
kiukuttaa niin että pimenee vintti.

Siks kerro sedälle ei hän, että
madot kaikkooa kyllä jos juo vain vettä.

Kokkolintu koikkelehtaa

Kokkolintu koikkelehtaa
kuusen suuren sivuitse.

Koivun kylki komahtaa,
sivuitsensa solahtaa.

Kolopuussa koipikenkä
kolmijalkaa kohti lennä.

Pitää ääntä kolakkaa,
harmittaa torakkaa solakkaa.

Äitienpäivä

Mölliperhe heräilee
uuteen aamuun.

Värit raanuun
saisi suoraan taivahalta.

Aurinko kun keltaistaan
maalaa taakse hevoshaan,
Mölläiti pitkään nukkuu,
isä, lapset varhain kukkuu.

Kahvipöönät pannuun heittää,
valmiit pullat liinoin peittää.
Lippu salkoon vedetään,
äitienpäivää vietetään!

Mölli mennä raahustaa

Mölli mennä raahustaa,
pöllumetsään kaahustaa.

Lunta vain on kaameasti
lähestulkoon napaan asti.

Vaikka vasta aamu koitti,
haukotus Möllin suuta soitti.

Satu soittaa

Satu soittaa,
satu maalaa.

Satu lapsen mieltä haluaa,
varovasti kutittaa.

Äiti lukee kirjan kaksi,
satu tulee tuttavaksi.

Kärpäsen surina

Kärpäsen surina,
mahan murina.
Ota jo mukaasi turha purina.

Heitä noppaa.
Varo poppaa.

Soppa polttaa
hoppuroppaa.

Heiluta varvasta

Heiluta varvasta,
kielelläs naksuta.

Ilmaan sä hypähdä,
ripsiäs räpsytä.

Heiluta onkea,
peppua läpsytä.

Kaveria halaa,
paikalles palaa.

Korvakoiran korvassa

Korvakoiran korvassa
asuu sulassa sovussa

kirppupoika Reimarollo
insinööri
ei mikään tolo.

Sekä täityttö Monica,
tukka salaman polttama.

Melkein iso

Melkein iso, liian pieni.

Tyttö pienen piirun verran.

Liian suuri vauvan vaateen,
hiukan pienempi suurempaa.
Se joskus pientä harmittaa.

Äidinkieli

Aspartaami, amalgaami.

Gentlemanini, emmentaalini.

Kielen salat aukeaa,
lapsi oppii tuosta vaan.

Hauska on sanoja käyttää,
mummille taitonsa näyttää.

Varisvaarin viimeinen kesä

Hitaasti ja raihmaisesti
varisvaari raahustaa.
Sulkiansa pörhistää,
siipi toinen jälkeen jää.

Tuumaa kulunutta kesää,
silmiänsä räpsäyttää.
Painaa päänsä alle siiven,
lennot lennetty on niiden.

Vuoden päästä lentää pojat,
ei ole enää onnettomat.
Kertoo äiti niille vaarista,
vaarin lentokaarista

Karhun syksy

Karhu hieroo silmiään
tottuakseen hämärään.
Kesän lämpö unohtuu,
alkanut on lokakuu.

Paksun nallen nurinaa,
se puolukoita mutustaa.
Etsii hyvän talvipesän,
näkee unta hellekesän.

Savukehrä kiemurtaa

Savukehrä kiemurtaa.

Pienen tuvan piipun ruman
suulta kuuta tavoittaa.

Ikkunasta katsoo Matilda,
ei malttais enää odottaa.

Töistä tullessansa äiti
aina sadun kertoo.

Äiti tulee aivan pian
hymysuin, väsysilmin.

Ottaa syliin, korvaan supattaa,
jo pieni syliin nukahtaa.

Kuunnellaan kun on hiljaista

Kuunnellaan kun on hiljaista.
Luonto oottaa talvea.

Lennä ei ees yökkönen,
kylmä vienytkö on sen?

Alkanut luonnon lepohetki,
meillä erilainen metsäretki.

Tuoksut kuulaan syksyn haistaa,
retkieväitä saa kohta maistaa!

Talven tulo

On kurjet menneet,
tintit jääneet.
Talviuntaan kiskoo käärmeet.

Eilen mustaa maata riitti,
nyt valkea lumi tienoon peitti.
Talvi syksyn voitti!

Pulkat esiin!

Pulkat esiin kiireesti,
Kiia jo mäkeen ennätti.

Vaan pikkusiskon peevelin
ja Putkosen Eemelin

hyppyrin paikka yllätti.
Ne lumikasaan pyllähti.

Vesirotta

Sukeltaa uskalla lammen vesiin,
saat sä parhaat puolesi esiin:

linjakkaan nenän, suipon kuonon,
sutjakkaan selän ja hännänkin huonon.

Paremmiin ui kun sen mukaansa ottaa,
muistuttaa itsekin vesirottaa.

Laiska Ammi

Laiska Ammi vanha possu
usein nouse ei sen tossu.

Makaa olkikasan päällä
viltin alla pakkassäällä.

Ryhtyä ei tahdo toimeen,
pukeutuu lauantaisin loimeen.

Kärsää kylmettää viitsi ei,
joku Ammin karvalakin vei

Kettujen joulujuhla

Kaksi kettua Piiru ja Maaru
kapeaa polkua jolkottaa.

Joulukuun hopeiset pajunoksat
talvista maisemaa reunustaa.

Satumetsän siimeksessä
pienessä mökissään touhuua

tonttuvaari ja muorinsa Veera
pikkujoulua vieraille valmistaa.

Kolmekymmentä ketunhüntää
laskea saat, kun tupahan säntää

pikkujouluvieraat tutut
satumetsän punanutut.

Kevään odottaja

Kevät juoniaan jo punoo
niin kuin runoilijat runoo.

Miettii minkä ensi merkin
antais iloks Ellan, Erkin.

Kiirettä kovaa aio ei pitää,
antaa kujeidensa itää.

Laittaa yllätykset riviin,
kunnes päästään Runebergiin.

Tintit laulaa titityy,
hitaammin päivä hämärtyy.

Tikka sillä silmällä
tolpan nokkaa alkaa källäillä.

Vai josko aurinko jo paistais,
ei kai kevät siitä laistais!

Siirin Talo

Kukkaloisto pihapiirin
ränsistyneen talon Siirin.
Kehuja Vallesmannin rouvan
siedä ei aikaan pilvipoudan.
Hiiret kyllä kesäisin pitää
ullakolla kolmea pesää.

Liitokset pihan navetan katon
hatarat on kuin niityllä ladon.
Uuteen mökkiinsä kuppari ostais hirret,
talon vanhan laulettu lie virret.

Siiri tahtonsa kokoon kerää,
nimeä paperiin ei tällä erää.
Hiiret saa kodin uuden etsiä,
seinät pintaansa uutta petsiä.

Koti Siirin vuoden päästä hieno,
kunnossa kedot, navetassa Kielo;
suomenvuohi luonteeltansa viono!

Intintintin keinu

Metsä kuusten huojuu tuulessa,
vaan eipä järin suuressa.

Puiden latvat hipoo pilviä
taivaan sinisilmiä.

Intintintti kesken syönnin
kiipeää ajassa sydämenlyönnin.

Tahtoo päästä keinumaan,
nousee puuhun korkeimpaan.

Nyt Tintin vatsanpohjasta ottaa,
kuusenpihka pienet varpaat sottaa.

Kylän korein kissa

Sirots saappaat jalassa,
puhviihat paidassa.
Hame muodinmukainen
on yllä tällä kissalla.

Hän leikkiikö nyt tulella?
Maalla kun ei ruukata
vaatteilla koreilla.

Sarkahousut säätä kestää,
vaarinpaita harvoin pestään.
Sukkahousun denierin
kestäis vetää terrierin.

Kissa vähät välittää,
jos juoruakat pälättää.
Ei tahdo muuttaa Pariisiin,
ruisleipää vaihtaa patonkiin.

Täti Tattarin taikakassi

Täti Tattarilla on taikakassi,
kassissa pikkuinen passi
ja passissa kuva Lassin,

ja Lassi sanoo:

- Olen apassi, auauauauaua!

Pieni opaskirja vanhemmille ja kasvattajille kirjan käytöstä

Olet saanut käsiisi runokirjan, joka on kirjoitettu lapselle, mutta myös vanhemmille/kasvattajalle. Kun luet lapselle runoja lähekkäin mukavassa paikassa, antaa se teille mitä ihanimman yhdessäolon hetken! Runoja voi lukea unisadun tapaan illalla, tai päiväunilta herättyä. Runojen kieli on vaihtelevampaa ja värikkäämpää kuin tavallinen arkikieli. Se tarttuu lapsen mieleen helposti, vaikka runoissa olisikin lapselle vieraita sanoja. Runot laajentavat sanavarastoa ja kehittävät kielen tajua.

Oletko sinä nähnyt karhua?

Lapsen kielen kehitykselle on eduksi, jos liität runon hahmot ja tapahtumat lapsen omaan elämään. Voit kysyä lapselta: Oletko sinä nähnyt kettua? Milloin, millainen se oli? Aikuisen ja lapsen tekemät kysymykset ja vastaukset ohjaavat lukukokemusta sille tasolle, joka vastaa parhaiten lapsen senhetkistä kehitystä.

Lapsi voi piirtää tai maalata runon/kuvan perusteella mielessään heränneitä asioita. Kun piirros on valmis, voit kysyä lapselta, haluaisiko hän keksiä kuvastaan uuden runon tai pienen tarinan. Tarina kannattaa kirjoittaa sellaisenaan, kielioppivirheineen, ylös ja lukea lapselle. Tällainen on sovellettua saduttamista, joka vahvistaa lapsen itsetuntoa.

Heittäydy runojen satumaailmaan!

Lue lapselle eläytyen ja hitaasti. Monet eivät lue runoja lapselleen, koska eivät usko osaavansa lausua "oikein". Tätä ei kannata pelätä, vaan lukea rohkeasti omalla tyylillään.

Kirja kuljettaa lukijansa runojen avulla vuodenajasta toiseen. Kysy lapselta, mistä vuodenajasta hän pitää. Kerro omasta lapsuudestasi, mikä oli sinun lempivuodenaikasi ja miksi. Näitkö sinä lapsena luonnossa käpytikan, entäs kuovin? Löydätkö yhdessä kirjan sivulta Kuovin tai peräti useampia? Mitä niillä on yllään ja mitä vuodenaikoja asusteet kuvaavat?

Mukavia lukuhetkiä kirjani parissa!